

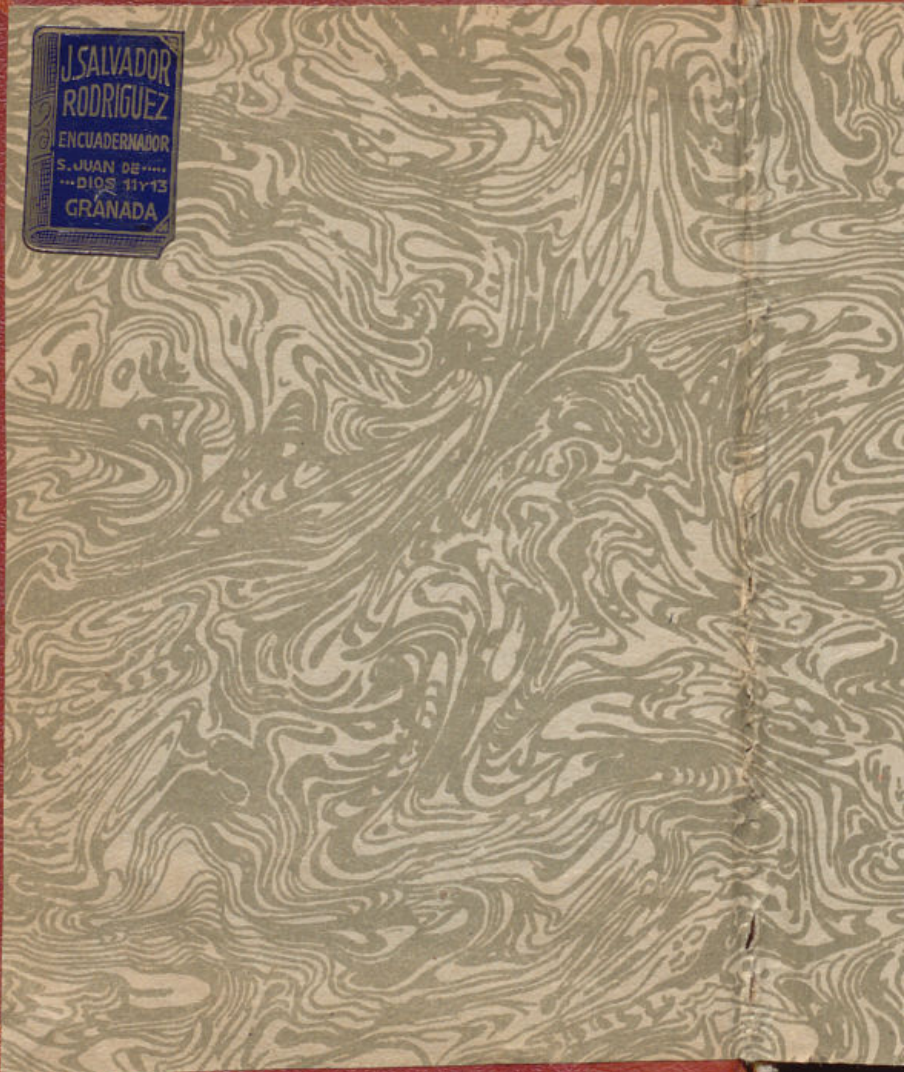
LIPSI
POLITICORVM
SIVE

F. DE DERECHO

A
28
485

J. SALVADOR
RODRIGUEZ
ENCUADERMADOR
S. JUAN DE DIOS 11 y 13
GRANADA

J. SALVAD
RODRIGU
ENCUADERNA
S. JUAN DE
DIOZ 111
GRANAD

A - 322 (1)

b 13861645

i 15874783

BIBLIOTECA	CENTRAL	REAL
Señal:	A	-
Edición:	28	
Número:	485	

P
C
A
C
E
C
I
N

IUSTI LIPISI

AD LIBROS

(2)

POLITICORVM

BREVES NOTÆ.

613878517

15874874

L V G D V N I,

IN OFFICINA HVG. A' PORTA,

Apud Fratres de Gabiano.

clo. lo. xciv.

INSTITUTIONES
AD LIBERANDUM
POLITICORUM
BREVIUS NOTAE

IN OFFICINA HUG. A. PORTA
Apud Parisiensem de Capiano.

1713. 15. xlvii.

IUSTI LIPSI

AD I. LIB.

POLITICORVM
NOTÆ.

As mihi visum addere, Lector, vt dictis meis alienisque interpretes sim, & transferam te alibi hæretem. Præcipuus ille finis. quòd si lætum interdum aliquid aut floridum interueniet, exemplum tibi erit, quòd nostra hæc augeas & illustres. Quid enim aliud ista, quàm velut tabulæ quædam dispositæ, & **LOCICOMMUNES** sunt, ad quos commodè referas lecta tibi in hoc argumento aut legenda? Vide, & imitare.

POLITICORVM LIBRI.] Ita inscripsi, nec perperam. Nam etsi proprie de Principatu agimus, & eius instructio mihi scopus: tamen & librorum prior pars velut commune *ἄρσενον* ad quamque Remp. est: & passim præcepta ad omnem Civilem vitam.

De titulo
librorum.

Præloquium.

PAG. 1.

Forma scriptio-
nis.

Veterum monitis, imò & verbis.] Ita fecimus. Lapidés & ligna ab aliis accipio: edificij tamen exstructio & forma, tota nostra. Architectus ego sum, sed materiam variè undique conduxì. Nec aranearum sanè textus idèo melior, quia ex se fila gignunt: nec noster vilior, quia ex alienis libamus, ut apes.

PAG. 2.

Fulcra bi-
na Rep.

Duos Rectores, Prudentiam & Virtutem.] Sicut duo etià fulcra: sine quibus laudabilis & firma Respublica nulla unquam fuit, nulla erit. Tetigerunt utrumque alij: sed si neminem distinctè aut plene præceptis id amplexum dixerim, libera magis vox erit quàm superba.

IN CAP. XII.

De Deo.

PAG. 3.

Pietati duo
membra.

RECTVS de Deo sensus, in Deum cultus.] Ita Pietatem definimus. & hæc duo sanè præcipua eius munera sine partibus, Nosse supremum illud nimen, & Venerari. Lactantius: Omnis sapientia hominis in hoc vno est, ut Deum cognoscat & colat. A Sensu tamen veniendum est ad cultum. Idem: Sapientia præcedit, Religio sequitur: quia prius est Deum scire, consequens colere.

Lib. III.
Inst. cap.
XXX.Lib. IV.
cap. IV.

PAG. 4.

Dei propriè
nomen igno-
ramus.

Ita appello Summum illud.] Hæc miseriam! adeò à cognitione Summi illius remoti sumus, ut ignoremus & nomen. Ipse increpat:

Cur

Lib. Iudicium, cap. XIII. I. De Fide, cap. XIII.

Cut quæris nomen meum, quod est Mirabile? *Et Damascenus*: τὸ θεῖον ἀκατάληπτον πάντως καὶ ἀνώνυμον ἔστι: **Comprehendi omnino Diuinum illud non potest, neque nominari.** *Etsi nos tamen nomina ab antiquo habemus, & quod miremur, pleræque gentes quadrilittera. Sed cum eodem Damasceno sentio, nullum nomen aptius Deo tribui, ὄντι &.* *Causa.* ὅλον γὰρ ἐν ἑαυτῷ συλλαβῶν ἔχει τὸ θεῖον τι λέλασθαι ὑσίας ἀπειρον καὶ ἀόριστον: **Vniuersum enim illud Esse complectens in se ipse habet, quasi mare quoddam infinitum & imensum.** *Pulcherrimè Hermes*: Ἐστὶν αὐτὸς καὶ τὰ ὄντα, καὶ τὰ μὴ ὄντα. **Ipse est, & quæ sunt, & quæ non sunt.** *Quo sensu? addit.* τὰ μὴ ὄντα ἐθαύρωσε, τὰ ἢ μὴ ὄντα, ἔχει ἐν ἑαυτῷ: **Nam & quæ sunt, aperuit; & quæ non sunt, habet in se ipse. Ille scilicet est (Ægyptiorum templis ritè inscriptum) τὸ γεγονός, καὶ ὄν, καὶ ἐσόμενον: quod fuit, quod est, quod erit. ille, ut** *Apostolus ait, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. Hæc talia nec impiè nec inscitè dici possunt: sed quanto augustior & Deo dignior illa confessio!* ἀνεκλάλητος, ἀρρητις, σιωπῆ φανέρωτος: **ineffabilis, non dicendus, silentio exprimendus.**

Ad Roman. x i.

Hermes Permand. cap. i.

ib. III. n. cap. x.

ib. IV. cap. IV.

Permand. cap. v.

Mentem solutam quandam.] *Mentem, sed mente subtiliorem.* *Hermes ille uerè Termaximus in his diuinis*: Ἰλῆς μὲν τὸ κτημαρῆστρον, ἀνρ. ἀρρητις δὲ, ψυχῆ. ψυχῆς ἴσ,

1. 3. 4. 7

Quod ei conuenientissimum

Deus est, qui est, & quod est.

Deus est, qui est, & quod est.

Deus mente purior.

ῥῆς. ὃς δὲ, ὁ θεός. Materiâ subtilior, aër. aère,
anima. animâ, mens. mente, ipse deus.

PAG. 4.

Quo sensu,
deus in mo-
tu?

Vivit perpetuo.

Mouet, non
mouetur.

Panca de
deo dicenda.

Nec nisi in
Sacra tra-
dita.

Vitium an-
imi, in illum
inquirere.

Et inquisi-
tio ea vana.

Præditam motu sempiterno.] *Recède accipe: pro vitâ & actione sempiternâ. Aristoteles explicabit: Οὐδὲ ἢ ἐνέργεια, ἀθανασία. τὸ τοῦ θεοῦ ἐστὶ ζωὴ ἀίδιου, ὡς ἀνάγκη τῶν θεῶν κίνησιν ἀίδιον ὑπάρχειν. Dei actio, immortalitas. hoc autem est perpetua vita: vt neccessum sit Diuinitati motum perpetuum inesse. Nam de alio motu, sanè falsum. Ille omnia mouet, immobilis: omnia quatit inconcussus. Hermes: πάντῃ τὸ κινεῖσθαι ἐν ἐν κινεῖσθαι κινεῖται, ἀλλ' ἐν ἑσῶτι. καὶ τὸ κινεῖν ἢ ἔσκηεν: Omne motum non in moto mouetur, sed in quiescente. & id quod mouet, quiescit.*

De deo etiam vera dicere, periculoso.] *Quis enim scis, an dicas vera? Circumludis infinitum & aeternum illud, tu pusille tu mortalis. Atque hoc sensu, istud verum. Alias, non nego quin de deo liberè & verè dicamus, que de se ipse. id est, que in sacris mysticisq; libris referantur.*

Qui melius scitur, nesciendo.] *Hoc quoque pari cautione & sensu. Curiosos tantum excludimus: quoniam, vt ait Basilus, καὶ ψυχῆς νόσος ἐστὶ, τὸ κινεῖσθαι καὶ περιεργασθαι τὸ θεῶν: Animi morbus est, malè & superflue de deo quærere. Quid autem queramus? Cæli aut sideris vnus naturam plene nondum cepimus:*

11. De Cæ-
lo, c. 111.

Præmand.
cap. 11.

Phil

Latè
eius

Hil-
Tri-

Cap

De

De

In P
don

Et volumus cæli siderumque auctorem? Vanum
vanum! Poëtam audiamus:

Phileas.

Θεὸν νόμιζε, καὶ σέβου, ζήτῃ δὲ μή.

Πλείον γὰρ εἶδέν ἄλλο ἢ ζητεῖν ἔχεις.

Deum esse crede, & colito, sed non
quærito.

Nam nil habebis aliud hîc, quàm quæ-
rere.

Laërt. in
eius vitâ.

Sed & Bias olim monuit: Θεὸν λέγε, ὡς εἶσι.

De diis hoc tantum dic, esse. Pius noster scri-

Hilar. De
Trinit.

ptor magis pië: Deus religione intelligen-
dus est, pietate profitendus est, sensu verò
persequendus non est, sed adorandus.

Venerare, n
rimare.

Effectum tamen eius.] Omnino dei ope-

ra & effectus noscenda, si vis ipsum. Νῦν ὁράται

Cap. 11.

ἐν τῷ νοεῖν, ὁ Θεὸς ἐν τῷ ποιεῖν, ait Hermes. Ut
solem deficientem non directò, sed in aquis in-
tuemur: sic deum in operibus.

Deus in ef-
fectu, & a-
cti, noscitur.

Affectus (si ita appellare fas) Me-

ritò dubito, imò non dubito. Nam reuera affe-

ctiones nullæ in perfectâ illâ simpliciq; naturâ,

De Fide.

sed pure res ipse. Damascenus: ποιότητι τὸ

θεῖον ἐλάττωρον: Qualitatis Deus expers. Ita-

que propriè non ille Sapiens, Bonus, Iustus: sed

De Trin.

Sapientia, Bonitas, Iustitia. Hilarinus: Quid-

quid in deo est, deus est: totum quod in

eo est, vnum est. Et Augustinus: Quid-

quid ibi intelligi potest, substantia est.

In Phz-
done.

Nec Plato ignoravit: Αὐτὸ τὸ ἴσον, αὐτὸ τὸ κα-

λόν, αὐτὸ ἕκαστον, ὁ ὅστι τὸ ὄν: Ipsum æquale,

Affectus
nulli in
Deo.

Totus, sul-
stantia est

ipsum pulchrum, ipsum singulum, quod est id quod est.

PAG. 5.

Interest animis, & mediis cogitationibus interuenit.] *Alte hoc imprimate mortales, vix peccatis. Hesiodus:*

Πάντα ἰδὼν Διὸς ὀφθαλμὸς καὶ πάντα νοήσας.

In tenebris
Deus.

Et Epictetus plane diuinitus: Όταν κλείσῃτε τὰς θύρας, καὶ σκότος ἔσθ' ἔνδον ποιήσῃτε, μέμνηθε μνηστέοντες λέγειν, ὅτι μόνοι ἐστέ. ἢ γὰρ ἐστέ. ἀλλ' ὁ θεὸς ἔνδον ἐστίν, καὶ ὁ ὑμέτερος δαίμων ἐστίν. καὶ τίς τὰ τοιαῦτα χρεία φωτὸς, εἰς τὸ βλέπειν τί ποιεῖτε;
Cum ianuas adduxeritis, & tenebras intus feceritis, ne vtrquam in mentem veniat dicere, quod soli estis. non enim estis. sed Deus intus est, & Genius vester intus est. Quid autem opus iis lumine, vt videant quæ agatis?

In Dis-
sertat. ab
Ariano
digestis,
lib. 1. cap.
xiv.

In C
millo

I N C A P. I I I.

De Religione.

PAG. 8.

OMNIA prospera colentibus deos, aduersa spernentibus.] *Serio cogitare debet Princeps. Religio neglecta aut prolapsa, trahit semper remp. secum, & trahet. Vates ille haud vanus.*

Cum Reli-
gione Resp.
flore, aut
cadit.

Di multa neglecti dederunt

Horat.

Hesperie mala luctuosa.

Et Lactantius adserit, Ideo mala omnia rebus humanis cotidie ingrauescere, quia Deus mundi huius effector & gubernator
dere

Lib. v.
Instit.
cap. iix.

Lib. 1

Herm
cap. x

derelictus est: quia susceptæ sunt, contra
quàm fas est, impiæ religiones.

In quam naturæ vitio nos proni.]

Adèò verum est, ut in alia vitia duci videamur, in hoc rari. Plutarchus haud iniuriâ deplorat

In Ca-
millo.

*τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀδύνατον, ὅσον ἐκ ἔχουσιν, εἰδὲ κρ-
τῆσαν αὐτῆς, ἀλλ' ἐκφερομένην, ὅτι μὴ εἰς δεισι-
δαμονίαν ἢ τύφον, ὅτι ἢ εἰς ὀλιγωρίαν ἢ θείων
Ἐκείνων ἀειφορίαν: humanam infirmitatem, me-
tam terminumque non habentem, nec sui
potentem: sed efferentem se, modò in su-
perstitionem & vanitatem, modò in negle-
ctum rerum diuinarum & contemptum.*

Superstitios
nos natura.

Aut impi-

*Atqui, ut idem addit, ἢ δ' Ἐλλάξει, καὶ το μὲν ἐν
ἀγαν, ἀείρον: Religio, & ut nihil nimis, opti-
mam: Si tamen peccandum est, fateor iuius
meliusq; peccari in hanc Superstitionis, quam*

In medio-
ritate vir-
tus.

Hermes,
cap. xii.

*illam Impietatis partem. Νῆκος ἢ μεγάλη ψυ-
χῆς, ἀθεότης. ἔπειτα διόξα εἰς πάντα τὰ κακὰ
ἐπακολούθει, ἢ ἀγαθὸν εἶδέν: Magnus, magnus
animi morbus est, Impietas: quoniam il-
lum opinio & inclinatio ad omnia mala
sequitur, boni autem nihil. Et sanè eâ stante,
nunquam Resp. stabit.*

Pessima
Impietas.

Pernicies
reus, pu-
blicarius.

Nulla res multitudinem efficacius
regit, quàm superstitio.]

Multitudinem dico, non hanc togatam tantum aut muliebrem, sed etiam illam accinctam & militarem. qua, ut idem Curtius ait, alioqui impotens, sæua, mutabilis, vbi vanâ religione capta est,

Superstitio
efficax ad
regendam.

Lib. iv.

Usurparum
hoc sine
militi.

Virginis
Gallicana
emihusaf-
mus, sine
dolu.

melius vatibus quàm ducibus suis pâret.
Itaque *usi vel abusi* hac saepe viri Principes.
ut P. ille Scipio, qui Iouem in Capitolio con-
sulebat: Q. Sertorius, qui ceruam circunduce-
bat: C. Marius, qui Syriam quandam fatidi-
cam, Martham: P. Sylla, qui in preliis præ-
ferre & ostentare solitus sigillum Apollinis. &
exempla plura. Sed illud Caroli VII. Gallorum
regis eximium: cuius res accisus valdè reparauit
hoc commentum. Virguncula fuit Iohanna Lo-
tharinga, (à deone instincta, an humanâ aliquâ
fraude subornata?) qua palàm ad Regem venit,
& mirâ constantiâ asseruit diuinitus se missam
pellendis è Galliâ Anglis. Res relata ad con-
siliium: suasa, dissuasa. Regi admittere visum, &
prudenter. Eius sanè operâ, imò & ductu (nam
arma gerebat, & viris præibat) Aurelianum ar-
etâ obsidione liberatum, & pleraque alia forti-
ter ac feliciter gesta. Ad extremum tamen va-
cillauit vaticini fides, cùm Iohanna capta ab
Anglis & Rhotomagum ducta, igne exusta est
ut prestigiatrix.

PAG. 8.
Principem
dedecet su-
perstitio.

At tu fuge.] Ab omnibus superstitio ar-
cenda, à Principe maximè quem altus scilicet
erectisq; animus deseret: at Superstitio & aniles
persuasivuncula, ut cum poetâ dicam,

- faciunt animos humiles formidine Lucret.
diuûm,

Depressosq; premunt ad terram.

Barbari ad
eam pruni.

Et sanè vilium fere aut barbarorum est Super-
sti

In S
rio.

Epi
c xx

Hist.

In Sertorio.
xio.

stutio. Plutarchus: Εὐάλωτον εἰς δεισιδαιμονίαν φύσι τὸ βαρβαρικόν: Inclinant naturâ ad superstitionem barbari. Quod idem censebis de fœmineis imbecillisq; naturis.

Aut fœmine
na ac pueri.

Epist.
cxxiv.

Deos à superstizioso timeri.] Intellege, seruiliter timeri. Nam duo vity huius propria, Nimijs timor, Nimijs cultus. Seneca: Superstitio, error insanus est. amandos timet; quos colit, violat.

Timor ei co-
mes & an-
gor.

Hist. 111.

Religentem oportet esse, religionem nefas.] Mens prisco huic versui, religionem cum modo habendam, vt omnia bona: que talia esse desinunt, si ille absit. Nam Religiosum prisca dicebant in vitio, & cum copiâ quâdam immodicâ, vt Mulierosum, Vinosum. Si autem alibi modus hic seruandus, certè Principi: imò omnibus, qui in Rep. versantur. Nicephorus Gregoras haud inscite: τὸ γὰρ μόνον προσέχοντι τὸν νόον τῆ κτ) θεὸν θεωρεῖα, ὄρεσι κὶ σπηλαίοις ἐνδιατρίβειν προσήκει. ὅστις ἢ κτ) τὴ ἀρετῆς καὶ πολιτικὸν ἠσκησεν ἢ θθ), καὶ πείραν ἔχει πραγμάτων παντοίων, ὅσων λαὸν ὀδηγεῖν ἐς τὰ βέλτεστα καὶ σωθῆαι κράτιστος: Nam qui in vnâ Dei contemplatione mentem defigit, huic tali montes & speluncæ conueniunt. at qui vnâ cum virtute ciuiles etiam mores coniunxit, & notitiam sibi parauit rerum variarum, ille verò populum ad optima & saluberrima ducere idoneus est.

P A G. 9.
Intellectus
sanus in ver-
su veteri.

Moderata
religio Priu-
cipi conue-
nit.

Optimus animus, pulcherrimus
cul

Religio in
vita & fa-
ctis.

cultus:] *Breuiter hoc ipsum & acutè Lactan-
tius: Religiosissimus est cultus, imitari.
Etiam Hermes Ægyptius: Οπισθεία & Θε-
μία θεῶν, μὴ θεῶν κακόν: Vnicus (certè precipuus)
Dei cultus est, non esse malum. Possom hic
quedam apposuè & verè: sed Megarensis ille
Sapiens mihi inelamat, καὶ τῶτων καὶ ἐν ὁδῶ.*

Lib. v. In-
stit. cap. x.

PAG. 10.

**Moysem illum Ægyptium.] Historio-
la, quam aspexi, amœna & hodie vtilis est. Tu, si
lubet, ab auctore eam pete.**

I N C A P. I V.

De Fato.

PAG. 11.

Fatum Io-
nis verbum.

Veterū in-
solueta.

**ET vocem Fata sequuntur.] Hac men-
te veteres Fata voluerunt Ioui presto esse
cum stilo & tabulis, ad inscribenda eius dicta.
Latinus Pacatus: An vt illi maiestatis tuæ
participi Deo feruntur assistere Fata cum
tabulis: sic tibi aliqua vis diuina subseruit,
quæ quod dixeris scribat ac suggerat? Et
Marcianus Capella Parcas, scribas Iouis
appellat, quod eius decreta in æreas tabulas
referant. Ouidius aspexit:**

In Paneg.
ad Theo.

Metam.
xv.

— cernes illic molimine vasto
Ex ære & solido rerum Tabularia ferro.

PAG. 12.

Voluntas à
Fato immu-
nis.

**Ipsi homines, tamen in parte.] A Deo
enim sunt, ait Augustinus, omnium potesta-
tes, quatinus ab illo non sint omnium vo-
luntates. Ab vno & perpetuo illo bono, iure amo-
uemus omnia mala. Trifmagistus: Ἀπὸ τοῦ θεοῦ
τῶν κακῶν.**

Lib. v. De
Ciuit.
cap. 11x.

Cap. xiv.

Lib. x

Ouid.
Met.

Lib.

Sen.
Nati-
Qua

ποιῶντι ἂδ' ἐν κακόν, ἂδ' αἰσχρὸν νομιζόμενον. Nec ad ma-
la, nisi à se,
impellitur.
 γδ' ἔστ' τὰ πάθη τὰ τῆ ψυχῆς παρεπόμνημα, ὡσπερ
 ἴος τῷ χαλκῷ, καὶ ῥύπον τῷ σώματι. ἀλλ' ἔτ' ἰὸν
 ὁ χαλκουργὸς ἐποίησεν, ἔτε τ' ῥύπον ὁ ποιητὴς γε-
 γήνηκεν, ἔτε πῶ κακίαν ὁ θεός: Ab ipso condi-
 tore nihil malum aut turpe esse existiman-
 dum est. Hæc enim sunt affectiones quæ-
 dam adherentes & concomitantes ipsam
 generationem, sicut erugo æs, & sordes
 corpus. Atqui nec æruginē faber fecit, nec
 sordes auctor produxit, nec malitiã Deus.

Lib. xxiii. **Nullis consiliis vel auxiliis vita-
 mus.**] *Ammianus*: Nulla vis humana vel Fatum in-
 exitabile.
 virtus meruisse vnquam potuit, vt quod
 præscripsit fatalis ordo, non fiat.

Heu fatis superi certasse minores!] PAG. 13.
 Deus non
 subest Fato.
Ita Iupiter ipse apud alium poetam
 Me quoque fata regunt.

Ouid. ix.
 Met. *Et Apollo Pythius apud Herodotum:* Πῶς ἀπορω-
 μένω μοίρω ἀδωάτ' ἔστ' ἀποφυγεῖν καὶ θεῶ:
 Lib. i. *Decretam sortē nec Deo quidem est effu-
 gere. impiã sententiã dicam, an stultã? Cur enim
 numen vincatur à Fato? nunquam certant.
 Et nos ipsi cū Deum supra Fata esse dicimus,
 magis Stoicis contradicimus, quã aliquid pro
 re dicimus. Nam que hic comparatio? proinde
 est, ac si ambigam Iudexne super sententiam sit,
 an ipsa super illum. Sed mutare, inquit, Fata
 an Deus potest? Abi inepte: scito eum nolle. & hoc
 fatis. Ordinem fati æterna series regit, cuius*
Nec id tamẽ
 mutari.

Sen. 11.
 Natural.
 Quæst.

hæc

ἡαc prima lex est , stare decreto.

Consilia no-
stra sibi Fa-
tum aptat.

Consilia corrumpit.] *Que aut mala scilicet immittit, aut nec bona fortunat.* ἢ γδ θείας ἢ συμμαχέτης προνοίας τοῖς τῶδ' ἀνθρώπων βυλάμασι τε κ' πράγμασι, πονηρόν αὐτοῖς ἀπαντᾷ τὸ τέλος, Ἐ σφόδρα τοι ἐναντιώτατον. ἔτε γδ βυληφόρῳ ὀβυληφόρῳ, ἔτ' ἀνδρείος ὁ ἀνδρείος, ἀλλὰ τὰ τε σοφὰ βυλάματ' ἀπὸς ἄθρον τελειωτῶσι φέρας, Ἐ τὰ ἡοναῖα κ' ἀνδρειώτατ' ἀπὸς ἀνδρείου τε καὶ μάλα αἰσχρὰν πλὴν ἦσαν καρπένταμ. Nam ubi diuina Prouidentia non commilitat consiliis actionibusque hominum, malus iis exitus obuenit, & cogitationibus valdè aduersus. Nam tunc neque vir consultus, consultus est; nec fortis, fortis; sed etiam sapientissima consilia insipienter definunt, & generosa maximè ac fortia facta turpem & infamem exitum consequuntur. *Linus breuiter, de Gallorum aduentu ad Urbem:* Occecat animos Fortuna, vbi vim suam ingruentem frangi non vult.

Niceph.
Greg. lib.
v 11.

PAG. 14.
Fata per
causas a-
gunt.

Vt quod accidit, etiam meritò accidisse videatur.] *Lucani eadem mens:*

Hoc placet, ὁ superi, vobis cùm vertere cuncta

Propositum, nostris erroribus addere crimen?

Et reuera is ordo caussarum & euentuum, ut etiam humanâ ratione non aliter cadere debuisse indicemus. O mira sapientia! qua res omnes
ita

Lib. v.

Lib. vii.

Sen. Co
sol. ad
Heluiam

Sen. OC
ii.

Tac. 11
Ann.

Sen. pa
in Præf
i. Con
trou.

Quid
Mctam

ita dirigit & flectit, ut tamen ipsi illuc inisse videamur. Quid ergo? ad peccatum impellit deus? non, non, sed ad lapsum. id est, res & fortunas mutat; ab alto deiecit, ab imo attollit: & hæc talia extrema; sic ut nos ipsi cõsiliis factisq; gradum nobis fruamus ad fatalem illũ lapsum, siue ascensum. Ut qui in vinculis à lictore ducitur, plerumq; sponte it, trahendus tamen nisi eat: ita hic.

Trahit nos
sæpe Deus
in externa
mala.

Sed cum
culpã tamẽ
nostrã.

PA. 15.

Tibi quis hîc fructus?] Fructum unum & præcipuum expressi, Patientia: licet alterum nunc addas, Scientia. Vos qui in Regno aut Republicã, scite: ferri & volui omnia sursum, deorsum, & nullius rei eodem semper loco stare fortunam.

In Fato cõ-
sideranda
volubilitas
rerum.

Regitur fatis mortale genus,
Nil sibi quisquam spondere potest
Firmum & stabile.

Hodie sic,
cras aliter.

Sen. Con-
sol. ad
Helviam.

Sen. Octa-
viã.

Tac. 111.
Ann.

Atque ut noster ait, rebus cunctis inest quidam velut orbis, ut quemadmodum temporum vices, ita & morum vertantur: imò & Imperiorum. Græci floruerunt? post hos Africani, post hos Romani, post hos Scythæ: & qui scio an non brevi nova aliqua gens? Nam fati maligna perpetuaq; in omnibus rebus lex est, ut ad summũ perducta, rursus ad infimum; velocius quidem quàm ascēderunt, relabantur.

Regna in-
firma.

Sen. pater
in Præfat.
i. Con-
trou.

Quid.
Metam.

— Sic omnia verti
Cernimus, atque alias assumere ponde-
ra gentes,
Concidere has.

Stare in fastigio Scythas siue Turcas iam video:
& sta

& stare. A multis annis nulli eorum progressus:
 profecto (verè vaticinor) spectans casum. Hec
 talia, quisquis rebus consiliisq; interres, considera:
 & quantum humano ingenio potest, prauide quo
 inclinent se fata. & tu ad illa. Nam miser quid
 pugnes? & γῆ εἰς αὐτῶν ἐδιδάσκουσιν ὀρασημάτων
 ἀνθρώπων, ὡς ὅλα μὴ συναρομένω ἐχὶ τῶ
 ἀνάθεν δεξιάν, τύτοις καὶ γῆ καὶ θάλασσα μά-
 χῃ. Ἐ ἀνρ, ὡσπερ τιμὴ δραπέτη θιῶ καὶ τῶ δίνης
 ἀλάσοει δρασηείας ὀπιτιβήματα: Ex ipsis factis
 homo discat, quæcumque cooperantem &
 commilitantem nō habent supernam dex-
 teram, his terrā & mare & aërem aduersari,
 tāquam fugitium aliquem Dei & Iustitiæ
 violatorem efficaciter persequentia. At con-
 trā. quò Fatum vergit, alia etiam omnia: & ve-
 lut viam illi muniunt ignari aut inuiti. Casar ad
 Principatum venire debet? Societatem cum illo
 Pompeius coëat, & calidè euehat iuxta sese,
 Dejicere postea vult? frustra. causam duntaxat
 armorum prabeat, turpiter & imperitiè ex Ita-
 liā fugiat, aleam de summā re uno pralio iaciat
 festinanter. Romanos imperare fatum est? An-
 nibal à Cannis Romam non petat: Philippus fœ-
 dus sine effectu cum illo ineat, & nauis cum lega-
 tis velut casu capiatur: ceteri item reges quie-
 scant, & alij post alios vincantur, fatali omnium
 ignauia. Quid de bodierno Europa statu cogi-
 tem, sileo. Sed Fatum quid tibi vis? quod telum
 subito in me iniicit? Ecce nuncius, *PLANTI-
 NVM illum meam, quo neminem ego, nemo me
 fidelius

Fatorum
 deurgia
 videntia.

Illoc omnia
 se dant.
 valla oc-
 culis sunt.

* Obiit.
 Kal. Iu-
 liis, anni
 CDS. D.
 LXXXIX.

Niceph.
 Greg. VII.

In H
 pol.

Apu
 Ammi
 lib. x v

Tac. xv.
 Annal.

*fidelius amavit; illum pulcherrima artis colu-
men, & stili mei lucem; abiisse. Heu, heu, ego
vivo & scribo?*

IN CAP. V.

De Conscientiâ.

POTEST contingere nocenti vt la- PAG. 18.
teat, latendi fides non potest.]

In Hip- *Imitatus est & argutè extulit minor Seneca:*
pol. *Scelus aliqua tutum, nulla securū tulit.*

IN CAP. VI.

De Probitate.

ESSE, quàm videri, probus malis.] PAG. 20.
*Machiauellum ergo nemo audiat, qui simu-
latam nescio quam virtutem Principi induit, &
scane feruentem. O dogma ad Principis perni-
ciem pariter & subditorum!* Pura pro-
bitas, pro-
ba.

Honestum ei vile est, cui corpus PAG. 21.
nimis carum est.] *Caro Censorius in hanc
sententiam: Cultus magna cura tibi, magna
virtutis incuria.*

Apud
Ammian.
lib. xvi.

IN CAP. IIX.

De Usu.

QVISQVIS in re Ciuili intelle- PAG. 26.
gens haberi volet, opus ei Ex-
perientiâ.] *Multa & pulchra apud Philoso-
phum in loco vide, quem hic citavi. Illud certum.* Experientiâ
in Rep. opu-
intelligere te aliquid ex lectione vel auditu in

ac. xv.
annal.

rebus Ciuilibus posse, atque etiam iudicare; tangere aut tractare eas non posse, sine vsu.

IN CAP. IX.

De Memoriâ rerum.

PAG. 27.

PLURA ad Prudentiam confert.] Si
 ulla quidem res ad Prudentiam publicam
 priuatamq; facit, facit Historia. quam Leoni fu-
 turo Principi, Basilium pater iam Princeps, egre-
 giè commendat, verbis quæ meritiò adscribo: Ἱστο-

Historia cō-
 pendiosâ
 laus, &
 finitus.

εἰας ἀρχαίας ἐξέρχεται μὴ κατόνυ. ἐν αὐταῖς γ' ἰ-
 δρῆσεις ἀκόπως, ἔπερ ἕτεροι σιωπῆσαν ἐγκόπως.
 καὶ μάθοις ἐνεῖθεν τὰς τε τῆδ' σπουδαίων ἀρετὰς, &
 τὰς τῆδ' φαύλων κακίας, τὰς τε τῆδ' βίαις πολυτρόπους
 μεταβολὰς, καὶ τ' ἐν αὐτῶν πραγμάτων τὰς ἐναλλα-
 γὰς, καὶ τ' ἐν κόσμῳ τὸ ἀσαθόν, καὶ τὸ τ' ἀρχῆς ὀμι-
 τὰ πλῶτον, & ἀπλῶς εἰπεῖν, τῆδ' μὲν φαύλων τὰς
 ἀμοιβάς, τῆδ' ἡ σπουδαίων πράξεων τὰς ἀντιδόσεις,
 ὧν τὰς μὲν φύγεις, ἵνα τ' ἐνεῖθεν δίκης πεῖραν μὴ
 λάβῃς, τὰς ἡ καθαρῶσης, ἵνα τῆδ' ἐντεῦθεν ἐπάθλων
 κατὰξιωθῆς: Per Historias veteres ire ne
 recusa. Ibi enim reperies sine labore, quæ
 alij cum labore collegerunt. atq; illinc hau-
 ries & bonorum virtutes, & improborum
 vitia: vitæ humanæ varias mutationes, &
 rerum in eâ conuersiones: mundi huius in-
 stabilitatem, & Imperiorum præcipites ca-
 sus. Et, vt verbo complectar, malorum fa-
 cinorum pœnas, & bonorum præmia. quo-
 rum illa fugies, ne in diuinæ Iustitiæ manus
 insidas; hæc amplectêris, vt præmiis quæ ea
 comi

Cap. lvi.

Li.

Præf
 Archæ

comitantur, potiaris. *Hæc Græcus ille Imperator, in libello quem Κεφάλαια Σειβετριά in-* Basilij Mi-
nitoria.
scripsit: probo, pio, & digno quem Principes legant.

Eadem ad Ciuilem hanc partem PAG. 28.
vtilissima.] *Non tamen omnis Historia, ne*

*erres. Ut aurum non quæuis terra gignit: sic nec hæc promiscua, Prudentiam Ciuilem. Quæ illa igitur? ea, quæ tres has Notas habet: Veritatem, Explanationem, Iudicium. id est, quæ legitima Historia est, & perfecta. Nec enim talem ego unquam censuero, cui trium horum aliquod deest. Prima Nota VERITAS est. ut nempe res euentusq; omnes puriter & ex fide narret, nec quidquam (quod nimis ferè inclinant scribentium animi) haustum ex vano velit. Olim & nunc rara virtus: & à quâ non affectu solum aut aspectu plerique abeunt, sed specie etiam virtutis. Nam fidem in Principem aut statum censent, narrare aliquid non ex fide. Atqui hæc fundamentum operis est: καὶ ἢ ἀλήθεια (ait in hac ipsâ re Dionysius) ἀρχὴ σοφίας & Veritas, principium prudentiæ simul & Sapientiæ. Ut animanti oculos si eruas, reliquum corpus inutile reddas: sic Historiam, si ab eâ hoc lumen. In falsâ & errante, quomodo non fallare semper & erres? talis firmiter nunquam te diriget, aut tuas actiones. Nota altera EXPLANATIO est. ut rem Quæ Hi-
storia Poli-
tico vtilis?
Ea quæ Ve-
ra sit.*

Liu.

Præfar.
Archzol.

scilicet non fideliter tantum narret: sed dispo- Quæ plana
sit.

nat etiam atque exponat. Quomodo, & quare, quidq; gestum sit, addat: ut non modò casus euentusque rerum, sed ratio etiam causæque noscantur. Magna hæc hæus, & Polybio iudice, ita necessaria, ut usum non habeat quacumque eâ caret. Ισοείας γδ, inquit, εὐν ἀφι- λη τις κ̄, Διὰ τί, καὶ Πῶς, & Τίως χ̄ίεω ἐπράχθη, καὶ τὸ πρᾶχθεν πότερα δ̄λογον ἔχει τὸ τέλος, τὸ κατὰλειπόμενον αὐτῆς, ἀγώνισμα μὲν, μάθημα δ̄ ἢ γίνεταί: Ab Historiâ siquis auferat, Quare, Quomodo, Quo fine quidque sit actû, & an ex ratione satis ceciderit; quidquid in eâ reliqui, id ludicrum magis erit, quàm doctrina. At nota tertia, I V D I C I V M. ut discrimen lumenq; rebus adhibeat: & hæc probet, (sed breuiter, & quasi aliud agēs,) hæc damnet. quod præcipuum munus Annalium reor, ne virtutes fileantur; utque prauis dictis factisque ex posteritate & infamiâ metus sit. O pulchra ista pars! & qua actiones vitamq; omnem format & dirigit, si à iudicio tamen profecta directo. Nam prauus aliquis aut imperitus, frustra illuc se dabit: & cum suo tamen irrisu magis, quàm nostrâ noxâ, quia vanitas statim apparet. Hæ sunt tres illæ Note; quas in quacumque Historiâ repereries, Veteri siue Nouâ, scito purum probumq; esse illie aurum. Scrutare.

Tac. i.
Hist.

Lib. iiii.

Quæ mixta
iudicij.Tac. iiii.
Annal.In iudicij
Historico-
rū, qui nobis
probi.Sed visne etiam ad specimen distinctè scripto-
res aliquot tales tibi ingeram? faciam: et si in hoc
iudi

iudicio, iudicium meum ipse in iudicium mitto.
Distingnam per Tempora & Gentes. Inter Graecos veteres duo sunt mirificè mihi probi.

THUCYDIDES: qui res nec multas nec magnas nimis scripsit, sed palmam fortasse praecepit omnibus qui multas & magnas. Elocutione totâ gravis & brevis, densus sententiis, sanus iudiciis: occultè ubique instruens, actiones vitamq; dirigens, orationibus & excursibus penè diuinus. Quem quò saepius legas, plus auferas: & nunquam tamen dimittat te sine siti. Alter ab isto est.

De Thucydide sententia nostra.

POLYBIUS. qui multa & praecleara libris XL. composuit: sed pars pleraque, aut tota perit, aut mutilata ad nos venit, cum fraude generis humani. Illo iudicio & prudentiâ Thucydidi haud dispar, curâ & stilo solutior, qui excedit, abrumpit, diffundit, & saepe non tam narrat, quam ex professo docet. Sed recta & salutaria ubique eius monita: & quem ego hoc magis Principibus commendatum velim, quòd anxiam in eum inquisitione non opus, sed sensus suos aperit & reuelat ipse. Nam Thucydides saepe artior & obscurior: eoque, qui circa Principem magis, quam Principi aptus.

De Polybio.

Inter Graecos medios PLUTARCHVS est, qui non Historiam proprie, sed particulas Historiae scripsit & ablegit, Illustrium virorum vitas. Sed dignus tamen, si quis alius, Principe

De Plutarcho.

Scriptor. qui iudicium mirificè format, & diffusâ ac planâ quadam scribendi viâ ad Virtutem ubique & Prudentiam ducit. sed ad illam magis: & nisi fallor, melior omnino quàm acutior doctor.

De Xenophonte.

XENOPHONTEM prætereo? absit. Sed laudatissimus ille Cyrus eius non habet hic locum, quem magis ad exemplum vite, quàm ad fidem rerum scripsit. In reliquâ Historiâ (Græcicâ inquam, aut Persicâ) sanè suavis ille, & fidus, certè circumspèctus scriptor: è quo tamen haurias magis Prudentiam hanc Ciuilem, quàm ut ultrò eam propinet. Sententias quidem & dogmata rarò miscet. Sed inuit nos hic egregiè viâ aliâ. cum Thucydidem adhuc latentem, & in suâ manu ut opprimeret (ò candidam, & ab omni emulatione vacuam mentem!) primus ipse protulit & diulgauit.

De Nicetâ.

Iam inter infimos quoque Græcos duo sunt, quos non contemno. Prior est NICETAS CHONIATES, qui res Græcicæ imperij scripsit, orsus à * Iohanne Commeno Alexy F. ad urbem captam, siue ad Balduinum Flandrum. Is parum adhuc vulgo notus, fateor: sed dignissimus notitiâ: purum rectumq; ingenium, si aliud illo æuo. Stilus eius operosus, poetas & Homerum sepe respiciens: at res & narratio ipsa, distincta, composita, sine vanitate, sine ineptiis, breuis quod satis sit, & fida. Crebra apud eum & opportuna monita: iudicia non libera solum, sed sana.

Ad

* Ab anno Christiano 1119. vsque ad annu circiter 1120.

Ad summam, legite vos Politici, gratiam mihi aliquis pro iudicio habebit. certè debebit.

Alter est, NICEPHORVS GRÆGO- De Grego-
ra.
RAS, qui historiam & filum narrationis eius excepit, at non laudem. Scripsit enim ab urbe captâ res, ad Andronici Palaologi posterioris mortem: sed nequaquam pari castigatione aut industriâ, & vitia plura traxit sui cui. Superfluit, aut euagatur: & res orationesq; proprias miscet, indecore, imò ineptè. Iudicia tamen eius crebra, & plerumque recta: caussa euentuum curiosè posite: pietas inculcata, & multa opportunè ad primam illam caussam relegata, id est Deum. Sanè Pronidentiam & Fatum non alius scriptor asseruit magis. Legendus cum hoc nomine, tum etiam illo, quòd pleraque eius Historia ab euo nostro non dissidet: imò lites dissensusq; in Sacris reperies, haud dissimiles hodiernis.

LATINI sequuntur. quorum agmen COR- De Tacito.
NELIVS TACITVS mihi ducat. Ante Lauium? inquires. Non eloquentiâ, aut aliis virtutibus: sed iis quas nunc consideramus, Prudentiæ & Iudicij notis. Quis illo veriùs narrat, aut breuiùs? quis narrando magis docet? In moribus quid est, quod non tangat? in affectibus, quod non reuelet? Mirabilis omnino scriptor, & qui serio hoc ipsum agit, quod non agit. Nec enim Historia solum est: sed velut hortus & seminarium praeceptorum. Vt ij qui vestes acu pingunt, ingeniosè gemmas inserunt, sine confusione aut

noxa formarum: sic iste passim Sententias, serie narrationis nihil omisâ aut lasâ. Scaber tamen quibusdam & obscurus videtur, suone vitio, an ipsorum? Nam acutè arguteq; scripsisse fateor: & tales esse debere, qui eum legent. Ideo Consiliariis magis Principum, quam ipsis commendo: qui habeant hunc Sapientia simul & Prudentia verum ducem.

De Sallu-
stio.

Alter esto C. SALLUSTIUS; omnino primus, si libros modo eius haberemus. Sed Historiarum corpus illud totum periit: & ex his pauculis, admirari eum magis libet, quam anxie iudicare. Illud video, Thucydidi simillimum esse: & ideo qua de illo dixi, dixisse hic me puta.

De T. Li-
uio.

Tertius est T. LIVIUS, magnitudine quidem & maiestate operis ante omnes. Diffusus ille & placidus, in concionibus maxime disertus; & talis omnino qualem Fabius descripsit. Pataunitas ei obiecta ab Asinio: id est, nisi fallor, sermonis quaedam peregrinitas, nec tam in verbis quam stilo toto. Nos quoque supinum eum alibi, aut frigidum, imò & ταυτολόγῳ agnoscimus: deriuaturi libenter tamen in exscriptores hanc culpam. Iudiciis sententiisq; bonus est, etsi non frequens. quid refert? pro ipso loquitur docetque copia tot euentuum & exemplorum.

Sequuntur scriptores duo, velut proprij Principum, & assidue iis in manu sinique habendi.

De Q.
Curtio.

Q. CURTIUS: qui me iudice probus est legiti

Tacit
Hist

legitimusq; Historicus, si quisquam fuit. Mira in sermone eius facilitas, in narrationibus lepos. astrictus idem, & profuens; subtilis, & clarus; sine cura vllâ accuratus. Verus in iudiciis, argutus in sententiis, in orationibus supra quam dixerim facundus. Quod si varium magis argumentum habuisset; fallor, aut varia Prudentia eximium magis specimen prabuisset. Sed Alexander, quid nisi bella?

C. CÆSAR res suas ipse digessit: composuè sanè, & pari modestiâ ac libertate. In stilo sunt qua culpam, sine eius tamen culpâ. nam malam aliquam & alienam manum accessisse, satis mihi liquet. Prudentiam non è verbis eius hauries, sed è factis: & maximè Militarem. Commentarij enim sunt, & nihil pollicentur præter nudam simplicemque narrationem.

De C. Cæsare.

Inter media etatis scriptores (proh dedecus!) non est quem pro mediocri Historico laudem. Adeo labente imperio barbaries statim & squalor omnia occuparunt: & siqui scripserunt, y ferè ad vana delapsi, falso vera, aut maiora vero, miscuerunt. AMMIANVS tamen MARCELLINVS fidei & iudicij satis clarus est, modo stili.

Tacit. 11.
Hist.

De Ammiano.

LAMBERTVM etiam SCHAFNABURGENSEM haud planè contemno, in rebus Germanicis.

De Lamb. Schafnaburgense.

Vti nec RODERICVM TOLETA-

De Roder. Toletano.

NVM, in Hispanicis. Vterque bonus, quantum potuit in tali aeo.

De Comi-
140.

At patrum & nostro aeo videtur Historia se
commonisse. Scripsit eam ante annos paullo mi-
nus centum PHILIPPVS COMINÆVS,
ita laudabiliter, vt nihil verear componere cum
cum quouis antiquorum. Incredibile est quàm
ille omnia videat, penetret, arcana consiliorum
eruat, & subinde instruat nos salutaribus rarif-
que præceptis. & id diffuse, Polybiano quodam
exemplo. Quamquam reuera Polybium aut ta-
lem aliquem ille nec vidit: & hoc quoque lau-
dem eius auget, quòd tanta præstitit, literarum
omnium rudis, solo usu rerum peritus, & natu-
rali quãdam iudicij bonitate. Ite nunc scioli, &
linguarum aliquã cognitiunculã vobis placete.
At Princeps noster hunc legito, & Enchiridium
COMINÆVS illi esto. Dignus Alexandris
omnibus hic PHILIPPVS.

De Paulo
Æmilo.

PAVLLVM ÆMILIVM comitem
huic do, qui in Galliis, & res quoque Gallicas
scripsit, etsi non Gallus. Ludouicus XII. decus
hoc Italia abstulit, & vindicauit sibi. Ille, vt rem
dicam, penè vnus inter nouos, veram & veterem
Historie viam vidit, eamq; firmo pede calcauit.
Genus scribendi eius doctum, æruosum, pressum;
ad subtilitatem & argutias inclinans, & relin-
quens desigensq; aliquid in animo serij lectoris.
Sententias & dicta sepe miscet, paria antiquis.
Rerum ipsarum sedulus scrutator, seuerus iudex:

nec legi nostro auro, qui magis liber ab affectu. Dedecus aui est, quod minus ille placeat, quasi pauci sint qui capiant haec bona. In tantis tamen virtutibus etiam haec labecula. quod stilum parum neccit, & spargit diuiditq; eum in minuta quaedam membra. Hoc cum in omni seriosa oratione parum congruum, tum in Annalibus minime: quorum est, ut ille ait, tarda quedam & iners structura. Deinde, quod inaequalis. alibi nimium anxius & castigatus, ideoque subobscurus; alibi (sed rarer) laxus & solutus. Vetustatis etiam nescio quid affectat in nominibus hominum, locorum, urbium immutandis, & in veterem formam redigendis: saepe erudite, interdum vane, sed, ut ego iudico, semper indecore. Quorsum Chartierius Gallorum Cancellarius, Quadrigarius mihi sit? Illeipse Cancellarius, dicitur Praefectus iuris? & ubique rex Tarraconensis, Castulonensis, Dux Geldubensis: qui nobis & maioribus fuerunt, Arragonix, Castellae, Geldriae? Talia infinita sunt audacter & ambitiose innouata, & cum fraude pariter ac cruce lectoris. In his, & paucis aliis, si resingere leuiter eum nobis fas: (audeo dicere) virum daremus supra omnem hanc nouitiam, & ad priscam laudem.

Tacit. De
caus. corr.
Eloq.

Sunt & aui nostri Historici duo, quos tangam.
FRANCISCVS GVICCIARDINVS, De Franc.
prudens peritusq; scriptor, & qui tales lectores suos Guicciardi-
facit. liber est & verax; ab affectibus immunis:
no.

si ta

si tamen ab odio, quod retegere mihi non semel videtur in Ducem Urbinatem. Sententias bonas vtilisq; inserit, sed parum astrictus. Vitia duo propria huius aui non effugit, Quod & iusto longior est, & Quod minutissima quaeque narret. parum ex lege aut dignitate Historia: quae, ut Ammianus ait, discurrere per negotiorum celsitudines assueta, non humilium minutias indagare caussarum. Sed nec orationes eius satis vegeta mihi, aut castigata, languent, saepe, aut solute vagantur. Denique, uno verbo, inter nostros, summus est Historicus: inter veteres, mediocris.

Lib. xxvi.

De P. Iosio.

PAVLLVS IOVIVS multorum iudicia magis acerba, quam libera experitur. Acrisier valde in virum eunt. Ego de eo sic censeo. Stilo bonum grauemq; esse, & plane ad historiam iudicio ac fide, ambiguum. Vbi affectus non distrahunt, rectum; ubi illi adsunt, obnoxium. Ad gratiam scilicet se dat & auram. Laudationum nec causam saepe habet, nec modum. Genti suae, Vastio, Mediceis, nimis ex professo addictus. his quidem ita, ut Laurentium Medicem parricidii reum velut apud iudices agat. Orationibus quoque aut frigidus interdum, aut ineptus. Laudandus tamen legendusque ob multiplicem & variam rerum seriem, quas redegit compositae & dilucide in unum Historiae corpus. Imo nec in Persicis aut Turcicis tam vanus, quam videri volunt: & fidem ei in plerisque adstruunt

Tur

P A C

Ap
Diog
Laert
Arist

Turcici Annales, qui nuper * prodierunt.

De PETRO BEMBO aliquid addam? illustri dignitate & famâ vir fuit: quam tamen Historiâ suâ Venetâ apud me non auxit. Iacet in narrationibus, vel friget: in verbis affectatiunculâs habet materie aut viro serio parum dignas. Nulla vox nisi ex Tulliano aut Iuliano penu: & que sic dici non possunt (quippe noua, vel iis ignota) miro verborum ambitu comprehendit. Ipsâ etiam ipsius scriptio & formula sic composita, quasi hæc omnia Romæ gesta, & republicâ illâ stante. Sunt in quibus rideam, sunt in quibus indignor. & cum tam curiosè à verbis sibi cauerit, reperio alibi, que, non dicam Tulliana non sint, sed vix Latina.

Hæc iudicia nostra super præcipuis Historicis sunt. Nec enim omnes sanè aduoco. quid opus? Bonis ad usum & exemplum hæc satis sunt, improbis ad calumniam plus satis.

IN CAP. X.

De Doctrinâ.

PAG 30.

Apud
Diogen.
Laërt. in
Aristot.

AD Prudentiam facit validè.] Omnis
omnino Doctrinâ ad Prudentiam facit, & animi interior ille cultus. Tacitè enim acuit, & iudicij vim format. Aristoteles dicere solitus: ἢ μὲν ὄρασις δὲ τὸ φέρονται ἀέρι λαμβάνει τὸ φῶς, ἢ δὲ ψυχὴ δὲ τῷ μαθημάτων. Aspectus à circumfuso aëre lumen accipit, mens à doctrinâ.

Doctrina
mentem illu-
strat.

Quia

Eadē ani-
mū domat.

Quia animum ad accipiendam il-
lam præparant.] Nam animus noster per se

ferox, mollescit per doctrinam & se frangit, dis-
citurq; affectus & omnes motus magis habere in
potestate. Plutarchus pulchrè: Ουδέν γδ ἄλλο

Modestiam
iustit.

Μισῶν δρμηρίας δατολαύουσιν ἀνδρωποι τοσῶτον,
ὄσον ἐξημερῶσαι πλὴ φύσιν, ἔσπὸ λόγου κὶ παιδείας,
πῶ λόγῳ δεξαμένῳ τὸ μέτριον, κὶ τὸ ἄγαν δατο-
καλῶσαν: Nihil maius ex Musarum placido
commercio homines capiunt, quàm quòd
naturam mitigent, & mansue eam faciant
Ratione & Doctrinâ, amplectentem ex iis
Modestiam, & quod Nimis est fugientem.

In C. Mar-
cio Co-
riol.

Ad hac va-
cui tuerūt.

Itaque idem ille scriptor Marcio Coriolano &
C. Mario hoc desuisse ostendit, summis alioqui
viris: qui, inquit, si Musis Gratiisq; litassent, non
impetu ablati tam fœdum & turpem rebus suis
exitum dedissent. Considera.

In C. Ma-
rio.

Ad rem
transferēda
Doctrina.

Haurienda, sed ad vsum.] Absit enim
vt Princeps hic desideat, aut in meditativunculis
consenescat. Ut qui ignem à vicino petit, non
illic heret, sed ablato eo domi focum suum ac-
cendit: sic capiendi à Doctrinâ igniculi illi Pru-
dentie, & ad vsum actionemq; Ciuilem trans-
ferendi sunt.

PAG. 32.

Redundans
suis, in-
utilis.

Qui fructuosa, non qui multa scit,
sapit.] Egregiè in hac re Aristippus. σεμνω-
μένε τινός ὄπι πολυμαθία, ἔφη, ὅσπερ ἐχ οἱ τὰ

πλεῖστα ἐδίδοντες ἢ γυμναζόμενοι ὑγιάνουσι μάλλον
τῶ τὰ δεινὰ προσφερομένων, ἔτως ἐχ οἱ πολλὰ,
ἀλλ.

Laert. in
Aristip.

Am-
xvii

Ioh.
nara
Anna
tom.

ἀλλ' οἱ χηόσιμα ἀναγιώσκοντες, εἰσὶ σπευδᾶρον.
 quopiam se iactante ob multi-scientiam,
 dixit, Vt non ij qui plurimum comedunt
 & exercentur, melius valent iis qui modi-
 cè; ita non qui plurima, sed qui vtilissima
 legerint, docti censendi & studiosi. Ergo
 modus tenendus, praesertim Principi. nec imme-
 ritò Iulianus Desertor (aliàs magnus & multi-
 plici virtute Imperator) malè audiuit, tanquam
 Græculus litterio, & Philosophis nimium
 deditus. Sed nec Hadrianus extra culpam affe-
 ctate supra modum doctrine. Peccauit pariter
 Michaël Duce filius, Byzantiy Imperator, qui,
 ducente Michaële Psello, ita totum litteris se de-
 dit, ut gubernatio rerum poenes alios esset, & tur-
 piter imperium debonestaretur. Ego sanè Traia-
 num aliquem malim, doctum leuiter, sed vigi-
 lantem, serium; quàm principem otiosum & in
 litteris deliciantem.

Iulianus hic
nimius.

Et Hadria-
nus.

Et Mi-
chaël.

Tenuitque, quod est difficillimum,
 ex Sapientiâ modum.] Pulchra gnome
 & admonitio. Sed quis igitur ille Principi
 aptus modus? Ego hunc censeo, ut neque ni-
 hil, neque omnia discat. Nam Ludouicum
 undecimum valdè damno, qui filium Carolum
 omnium bonarum artium rudem voluit, Ne
 esset, ut aiebat, in consiliis capiendis refra-
 ctior, & tenacior sui sensus. Et meherculè
 hoc est assecutus. Nam illum iam regem duo
 trésvē homunculi, & ij ex vilissimis, huc illuc
 pro

Modus in
Scientiâ.

Non tota ea
spernenda.

Mar.
Co-

Ammian.
xvii.

Ioh. Zo-
naras in
Annal.
tom. iiii.

C. Ma-

ert. in
istip.

pro suo arbitrio circumegerunt, cum magnâ subditorum indignatione & damno. Gothorum causa, penè dicam, iustior. qui, cum Amalassuintha egregia fœmina filium suum Atalaricum liberaliter institui docerig, curaret, cœtu facto ad eam venerunt, querentes regem suum nec rectè nec docenter institui. Nam ista omnia litteraria longè à robore & armis abesse, imò effœminari iis animum & ad timorem traduci. Quare hac omitteret, & magistros exueret, satis amplis doctoribus instructus, maioribus suis. Parère Amalassuintha debuit, cum rogantium post damno. Hec mala & barbara sunt: atque omnino seriâ institutione formandi inprimis illi, qui ita nati sunt, vt bona malaque eorum ad remp. pertineant. Qualis ea esse debeat, * alibi commodiùs, si deo visum, dicam.

Procop.
De Bel.
Goth. li. 1.

Tac. xiv.
Annal.

Tac. iv.
Annal.

Assumenda
satis vitu.

* In illis
quæ De
Institutione
concepimus.

IUSTI LIPSI

AD II. LIB.

POLITICORVM
NOTÆ.

IN CAP. II.

De præstantiâ Principatus.

REGNUM res inter deos ho-
minesque pulcherrima.]

PAG. 38.

Dictum simillimum in Plutarchi
(sive quis alius scriptor) Eua-
gorâ: Πάντες αὖ ἠμολογήσαμεν τυ-
ραννίδα, ἃ τῆς θεῶν ἀγαθῶν ἔχουσι ἀνθρώπων,

Regni præ-
stantia.

μέγιστον καὶ σεμνότεον καὶ βέλτερον ἔστιν.
Omnes fateantur, Regnum, inter diuina
humanaque bona, maximum, augustissi-
mum, & summo studio appetendum esse.

Atque ego si me effundere in asserendo lau-
dandoque Principatu velim, benigna materia
est, & ingenium seruiat: sed malo te hac ab aliis
petere, qui in Politicis scribendis habent has Dis-
sertatiunculas velut pro præcipuo scopo. Mihi alia
mens est. & tamen quidquid ad rem dici potest,
semina eius in Textu nostro iacta serè habes.
Quod scito me (semel moneo) alibi seruasse.

Nos stri-
ctim multa
diximus.

IN CAP. III.

De Fœminarum impetio.

PRO iisdem consensu aliquot gen-
tes.] Pleraq; gentes in Christiano orbe,

PAG. 41.

Fœminas
imperare
mot.

excipio Gallia regnum. Sed & veteres Asiatici
ita usurpârunt. Arrianus : Νενομισμένον ἐν τῇ
Ἀσία, ἐπὶ δὲ τοῦ Σεμιράμιτος, καὶ Ζωανίας ἀρχεῖν
ἀνδρῶν; Receptum solitumque in Asiâ, iam
inde à Semirami, etiam fœminas imperium
in viros exercere.

I. De reb'
Alexand.

I N C A P. I V.

De Electione & Successione.

PAG. 43.
Ad manū
Principis
captendū.

MINORE discrimine sumi Princi-
pem, quàm quæri.] *Assidet Corne-
liane huic sententiæ illud Irenes Imperatricis in
re simili: ὡς δὲ βασιλεὺς μὴ ἐν ἀπόντῃ ἰστέον,
παρόντῃ δὲ μὴ μὲνῶν: Quod nec absen-
tem Principem quærere oporteat, nec præ-
sentem demouere.*

Apud Ni-
cet. Cho-
nian. 1.
Ann.

Lop
Goma

I N C A P. V.

De Mutatione in deterius.

PAG. 46.
Ante im-
perium multi
boni, non in
sp̄s.

SI V E etiam Regni ipsius natura hoc
Sfert.] *Potui addere causam tertiam, Fal-
sam de regnatura opinionem. Nam quod Galba
olim euēnit, qui omnium iudicio dignus im-
perio, nisi imperasset: id multis aliis, qui in
bonâ spe, adepti denique imperium, ostendunt
eo se minores. Nec temerè à Pittaco dictum:
Ἀρχὴν ἀνδρῶν δεικνύσκει. Imperium virū ostendit.*

Tacit. 1.
Hist.

Spatt.
Had.

Regnum
depravat.

Diuturnitate in superbiam mutant.]
*Aegre scilicet tam magna felicitas fertur,
atque ita ipse Tiberius post tantam rerum
expe*

Tac. vi.
Ann.

Lib. v

experientiam, vi dominationis conuulsus est, ait meus scriptor.

IN CAP. VI.

De fine Principis.

VT ea opibus firma, copiis locu- PAG. 45.
 ples.] *Populus ab his externis Principa-* Externa bo-
tuum bonum maxime metitur. Itaque legi non na à Prin-
sine risu in Mexicanâ Historiâ (libenter & in- cipe possu-
cundè ritus noui illius orbis considero) morem iis lantur.
fuisse, ut cum regem alium consecrarent, is iura-
ret in hac verba: Iustitiam se administratu- Mos Indo-
rum. nullum è subditis oppressurum. bello rum.
fortem futurum. Effecturum ut Sol cur-
sum splendoremque suum teneret, nubes
pluerent, riui currerent, & terra produco-
ret omne genus frugum. Quæ postrema vnius
Dei propria, vides ridiculè ab homine posci &
promitti: idq; ab hac causâ.

Lopez
Gomara.

Mos Indo-
rum.

Nec remp. tuam esse, sed te reip.] PAG. 47.
drianus Imperator in concione sæpe dixit, Reip. Prin-
Ita se rempub. gesturum, ut sciret populi cipi serui.
rem esse, non propriam. Vox aurea, & res
multo magis, cum præstatur.

Spart. in
Hadr.

IN CAP. IIX.

De Regno Virtute firmando.

ILLE reip. status optabilis.] PAG. 52.
Ihic magis Polybiana sententia, quam ipsam
expressi. Atqui digna adscribi. Εγώ γδ οἰμαι δὲ ο
ἀρχὰς εἶναι πάσης πολιτείας, ἢ ὅν ἀριστὰς

Lib. vi.

ἢ φιλῆα συμβαίνει γίνεσθαι τὰς τε δυνάμεις αὐτῆς καὶ τὰς συστάσεις. αὐταὶ δ' εἰσὶν ἔθνη, ἃ νόμοι τὰ μὲν αἰρετὰ, τὰς τε κατ' ἰδίαν βίβας τῆς ἀνθρώπων ὁσῆς δόποτελεῖ καὶ σώφρονας, τότε κοινὸν ἦσθαι τὸ πόλεως ἡμέρον ἀπεργάζεσθαι καὶ δίκαιον. τὰ δὲ φιλῆα, τὰναντίον.

I N C A P. I X.

De Imitatione & aspectu civium
in Principem.

PAG. 53.

Principem
subditis emulatur.

QVALES in rep. Principes, tales ci-
ues.] *Theodericus rex Gothorum ad Senatum populumq; Rom.* Facilius est errare naturam, quam dissimilem sui Princeps possit rempublicam formare. *Ut igitur regulam oportet rectam esse, ad quam cetera adequantur: sic merito Principem, ad quem alij diriguntur.*

Apud Cas-
siod. 111.
Vari. Ep.
x 11.

I N C A P. X.

De Iustitiâ necessariâ regnis.

PAG. 56.

Julia turpe
dictum.

LICET, si libet.] *Julia Augusta dictum* Est, prinignum suum ad stuprum inuitantis. & addidit amplius: An nescis te Imperatorem esse, & leges dare, non accipere? *Aequè turpis & perniciofa illa Anaxarchi adulatio, qui, cum Alexander lamentaretur ob Clytum interfectum, nec solatia admitteret: dixit, Ignorare illum, cur veteres sapientes Iustitiam adsestricem tui fecerint. nimirum, quia quidquid à Ione decretum, id iure quoque factum sit. Anaxarchi tales, sed occulti, utinam non hodie apud imperantes!*

Anaxarchi
perniciosa.

Apud Ar-
rian. De
reb. Alex.
lib. v. &
Plut. in
Alex.

Com
c. c. x

Apud
lib. 1
cap. vi

Lib. ix
oratio
Posthu-
mij.

IN CAP. XI.

De Iustitiæ administratione.

CAUSSAS reosque audiat.] *Ipsene? Can per alios? Vtrumque: & hoc magis. Certè quin ipse quoque interdum Iustitiæ illud munus in publico utiliter ac decorè obeat, non puto ambigendum. Veteres Imperatores ac Reges fecere: & Caroli etiam Magni Constitutio hæc legitur. Hoc missi nostri notum faciant Comitibus & populo, quòd nos in omni hebdomadâ vnum diem ad causas audiendas sedere volumus. Populo autem dicatur, vt caueat de aliis causis ad nos reclamare, nisi de quibus aut missi nostri, aut Comites, eis iustitiam facere noluerint. Vbi finem etiam huius consilij vides. nempe vt per supremum illum iudicem, ius sicubi labat, corrigatur, firmetur.*

PAG 59.
Ius post. e
debeat que
Princeps in-
terdum di-
cere.

Medeatur noster Princeps.] *Utinam,*

utinam! Ludonico Galliarum regi x i. hoc propositum: & caussidicina illa, vera tabes Gallie, nunc non esset, si ille pauculos annos fuisset. Exoriatur alius, & efficiat vt tandem viperæ istæ sibilare desistant.

PAG. 61.
Leges & li-
tes reciden-
da.

Comin.
c. xxv.

Apud Fl.
lib. i v.
cap. vlt.

IN CAP. XIV.

De Fide.

IN Capitolio vicinam Iouis opt. max. esse voluerunt.] *Credo hanc eandem mentem esse in Liuianis verbis: Apud quos (Romanos) iuxta diuinas religiones Fides humana colitur. Et profecto sanctitas. quadam in*

PAG. 69.
Fides pro
da.

Lib. ix. in
oratione
Posthu-
mij.

ipsâ fide. Scytharum legati ad Alexandrum, pulchrè: Iurando gratiam Scythas sancire, ne credideris. Colendo fidem, iurant. Græcorum ista cantio est, qui acta consignant, & deos inuocant: nos religionem in ipsâ fide nouimus. Qui non reuerentur homines, fallent deos.

Curt. vii.

IN CAP. XV.

De Modestiâ.

PAG. 73.

Proni ad Superbiam reges.

IN alto positum non alta sapere, difficile est. Certè difficile. & magnæ felicitatis est, à felicitate non vinci. *Ut quisvis haud facile multum vini fert: non item abundantem fortunam. Da mihi circumspectissimam regem: tamen inter tot obsequia fortunæ, non latis cauta mortalitas est. Natura, educatio, adu- latio deprauant.*

August.

Curt. 112.

In eam remediū e-
gnitio sui.

Non minùs hominem se, quàm hominibus præesse, cogitet. Hoc primum remediū & cautio a Fastu, se cogitare. Externa illa omnia sunt qua te inflant; estimari debes à te ipso. Illa abeunt, veniunt: tu quid es, nisi vile infirmumq; corpus? Vide non quid in te magnum habeas, sed quid tuum. Saladinus, Christianorum olim terror, qui Syriam, Aegyptum, & Africa bonam partem subegit, mortiam viciniam in cogitationem hanc seridè descendit: & solam interiorem tunicam, pro omni pompâ senebri, in hastâ sublimem ferri iussit, cum acclamatione, Hoc unum ex domitore Orientis restare. O virum illâ & maiore fortunâ

Saladini
praclarum
factum.

di

In T
mol.Sen.
Fur.Lact
Chil

dignum, qui tam bene eam cepit! Nihil hic proprium aut tuum. corona, sceptrum, & omnia hæc ad qua stupemus, a Deo sunt: & ne auferat, tu ad eum refer. Thymoleon, magnus laudatusq; dux, qui Dionysium Sicilia eiecit, & in illustri gloria vixit, exemplo hic tibi esto. de quo Probus: Nihil vnquam neque insolens, neque gloriosum ex ore eius exiit. Qui quidem cum suas laudes audiret prædicari, nunquam aliud dixit, quam se in eâ re maximas diis gratias agere atque habere, quod cum Siciliam recreare constituissent, tum se potissimum ducem esse voluissent. Nihil potest magis sapienter, magis Christianè

Thymoleon-
tu modestus.

In Thy-
mol.

Magnas arbores diu crescere, vnâ horâ exstirpari.] Remedium alicrum, cogitare Superbia, assiduâ comitem, Deiectione & Pœnam.

P. A. G. 74.

Superbia
depressio
adhaeret.

Sen. Hec.
Fur.

Dominare tumidus, spiritus altos gere,
Sequitur superbos, vltor à tergo Deus.

Licet. in
Chilone.

Nihil altum ille, præter se, vult. eiq; proprium,
τὰ μὲν ὑψηλὰ ταπεινὸν, τὰ ἴσα ταπεινὰ ὑψηλὸν
erecta deiicere, deiecta erigere.

Vidi cruentos carcere includi duces.] Remedium tertium, a fortuna varia nimis & incerta. Hodie magnus es? cras alius, aut nullus. Iugurtham in carcere, Persecum in custodia obiisse scimus: & patrum memoriâ, quàm illustre exemplum Tomambais est! Ille Aegypti Africaq; Stultanus, in veteri & felicissimo regno, non solum eo subito exiit, sed & vitâ. Arbiter

Ibidem.

Varia &
miseranda
fortis regum.

Tomambais
exiit.

paullo ante vitæ necisq; gentiū, in vrbe suâ prin-
cipe, mulo vicatim per ludibrium circumductus,
infami laqueo, & manu carnificis, strangulatus
est. Quid sub idem illud cui, Attabalipa in nono
orbe magnus Rex, nōne in carcere, post infini-
tam vim auri quasi pro vitâ extortam, amisit &
vitam? In eodem tractu, rex regum Mexicanus,
nec vsitatâ quidem morte obiit, lento igne per
summum cruciatum ustulatus. Quæ tam tragica
exempla meritissimò verbis Seneca concludo:
Quod regnū est, cui non parata sit ruina, &
proculcatio, & dominus, & carnifex? Nec
magnis ista interuallis diuisa: sed horæ mo-
mentū interest inter soliu, & aliena genua.

Attabali-
pa.

Quabuti-
moci.

PAG. 74.

Breuis ser-
mo opti-
mus.

Oratio pressa.] *Ut moneta illa optima, quæ pretij plurimum habet in parua mole: sic sermo, qui sensus. Quid visurus sim, nescio. sed verbosus valde & vna sapientes, nondum ego vidi. Ceterum hæc Breuitas imprimis decet Principem. Tacitus de Galbâ: Imperatoriâ, inquit, breuitate adoptari à se Pisonem pronunciat. Causa apud Demetrium Phalereum hæc: Nam præcepta & iussiones, quæ Principi conueniunt, breuibus verbis formantur; preces autem, quæ humilioribus, verbosæ & longæ esse debent.*

PAG. 75.

Vestu. &
de talia,
negligentia.

In Cultu ne exuberet.] *Iuliani Imperatoris familiare dictum fuit: Turpe esse sapienti, cum animum habeat, captare laudes ex corpore. Et sanè viri magni, incuriosi rerum ista*

De Trâq.
Animi,
cap. xi.

In Agri

Synec.
Orat. de
Regno.

1. Hist.

11. Oper
& dier.

Ammian.
lib. xxv.

istarum leuium. Carolus noster Quintus in veste
 restrictus. Ludouicus XI. cultu corporis nemi-
 nem familiarium anteuuit. Iulius Agricola (ita
 in Agric. scribit de eo Tacitus) cultu modicus; sermo-
 ne facilis; aded vt plerique quibus ma-
 gnos viros per ambitionem æstimare mos
 est, viso aspectoq; Agricolâ, quærenter fa-
 mam, pauci interpretarentur. Et quid exem-
 plis opus? uno verba, plerique illi veteres ἀπλῶς
 ἐαυτῶν εἶχον, ἐν δὲ τῷ σκελετῷ, ἀλλ' ἄπο τῷ
 βασιλέως ὄντες, καὶ τὰνδ' οὐκ ἀλίθως διέφερον, τὰ
 ἵε κτὸς ἴμοιοι τοῖς ἀγελαῖοις ἐφαίνοντο: leuiter
 & sine curâ seiplos habuerunt, non ab ap-
 paratu, sed ab animo reges; & introrsum à
 plebe differebant, extrosum vel gregariis
 similes videbantur. Ego Græcorum Impera-
 tores (imagines enim exstant) sine risu non
 aspicio, in purpurâ, in auro, in gemmis, & a capite
 ad calcem non regiè, sed muliebriter cultos.

Synef.
 Orat. de
 Regno.

De Trâq.
 animi,
 ap. xi.

Hist.

Munditias mulieribus conuenire.] PA G. 75.

Idco Hesiodus quoque monet:

ii. Oper.
 & dicit.

Μηδὲ γυναικείῳ λετρεῖν ῥέοντα φαιδρωέεσθαι
 Ἀνέρα.

Nec muliebri se comptu lotuq; polito
 Vir quisquam.

Nec aliter de externâ omni specie
 censeo.] Ut in comitatu, in victu, in omni
 tuâ vitâ quam minimum sit Tragedia & pom-
 pa. Cari Imperatoris illustre exemplum non
 omitendum, quia nec vulgatum. Synesius ita

Nimia &
 aff-ctata
 pompa sper-
 nenda.

mmian.
 . XXV.

* Vide Vo
piscum &
Eutrop.

De Caro
narratio
amena.

narrat. (Carino tamen adtribuit, per errorem,
vix opinor: quia * Carus res in Persas gessit, Ca-
rinus contra mollis, deses, & nullâ expeditione
nobilis.) sed is ita narrat. Bellum inferebat
Persis, & iam ad Armeniorû limites perue-
nerat. Illic militem curare corpus, & ci-
bum è suo commeatu capere iussit, mox ex
hostico (Parthorum agros ostendebat) pe-
tendum. Dum id agunt, ecce hostium lega-
tos, qui adueniunt. Atque illi opinabantur
futurum primò, vt ad Proceres quosdam
aulicos deducerentur: deinde dierum ali-
quot interuallo, ad Imperatorem. Atqui in-
ciderant casu in ipsum iam cœnantem. Cir-
cumstabat frequens miles, sed auro aut ar-
gento nihil cultus. Ipse tunicâ puniceâ in-
dutus, iacebat in herbâ. Cibus erat, vetus
aliquod nigrum pulmentarium: & in eo
frustula quædam falsa suillæ carnis. Cùm
autem legatos vidisset, nihil turbatû aiunt,
nec quidquam immutasse, sed vocasse ad se
vltro, & dixisse, Scire quòd ad se venissent.
nam Carum hunc ipsum esse. Inbere igi-
tur vt renuncient iuueni suo Regi, Nisi re-
sispiscat, futurum vt intra vnam Lunam
omnis eorum silua & omnis ager, magis
nuda & læticia sint, quàm Carus ipsum caput.
& simul cum dicto pileum sustulit, & caput
ostendit tam glabrum quàm galea eius quæ
adiacebat. Et si quidem appeterent, iussit
manum in ollam mittere: sin minus, statim

ab

Orat. de
Regno.

In C
ment.
Princ
doâ.

In P
cle.

abire, & extra Romana præsidia esse, tanquam legatione omni iam defunctos. Ita me Deus amet, hæc virum olent, imò herocem.

IN CAP. XVI.

De Maiestate.

TRISTITIAM & arrogantiam exuas.] PAG. 77.
Quæ duo imperitè nonnulli adsumunt, quasi consilianda Maiestati. Plutarchus hos tales taxat. Qui mentem nõ habent, reges & Principes, inquit, imitantur imperitos statuarios, qui existimant colossos suos magnos & venustos futuros, si tibiis quam maximè ductis, & inflatos, & hiantes fecerint: sic isti grauitate vocis, & toruitate aspectus, & morum asperitate, & insociabili quadam vitâ, dignitatè & maiestatem imperantium exprime se censent. Externa superbia non ad Maiestatem.

In Comment. Ad Princ. indoct.

• Viles plerumque, qui nimium ciuiles.] Nimis comitas hand bona.
Omnino abstractione quadam opus iis qui gubernant, & ne nimis vulgo se vulgent. Pericles sciuit: qui antea familiaris maximè & comis, simul temp. attigit, ab omni cœtu amicorum & conuiuuiis se abiunxit, vitæ genere quodam subducto, & planè mutato. Causam Plutarchus adiungit. Δεινὰ γὰρ, αἶτ, αἱ οἰκογενεῖαι πάντες ὄγκῳ περιήρουν, καὶ δυσούλῳ ἐν συνουσίᾳ, τὸ πρὸς δόξαν σεμνὸν: Comitatus enim facillè factum omnem atterit, & in familiari consuetudine ægrè custodias illud opinionis de te augustum. Periculis insistentium.

In Pericle.

De variis Virtutibus decòris Principi.

PAG. 79.

*Ne regant
famina.*

Nec tamen coniugum imperiis obnoxius.] *Nam quod subsidium in eo, ut inquit Tacitus, qui à fœmina regatur? Cui tamen humili & seruili vitio plerumque feroces & militares gentes obnoxias esse, Aristoteles notauit: & hodie nos videmus. Sed ut imperia mulierum, ita consilia non semper damno. Vtiliter sepe eas Princeps audiet: præsertim si qua à naturâ paullo magis facta ad prudentiam & virtutem. An Augustum poenituit, Liniam suam audiisse? Ferdinandum Hispaniæ regem, Isabellam? cui fœmine Consaluum, Canarias, Nouum orbem, eiectos Mauros, & hanc magnitudinem suam Hispania in parte debet. Maritum enim suum, etsi à se virum magnum, tamen haud æquè altum, aut splendidum, ad illustria illa facta impellebat leniter ac ducebat. At in vitâ priuatâ, eadem mirifica. Vino etatem abstinuit. artibus litterisq; ita amica, ut sermonem Latinum, etate iam grandior didicerit, & auctores librosque intellegere atque interpretari potuerit. In fortunâ & in morbis infracta; atque etiâ in partu sic magnanima, ut emitteret vix vocem. Rarum heroïne exemplum, & cum veteri omni auro comparandû.*

Lib. xiiii.
Annal.Lib. ii.
Politie.
cap. ix.*Interdum
suadent.**Isabella regina
lana.*

PAG. 80.

*Magni Frin
ipes, in con-
nicia furt. i.*

Conuicia si irascere, agnita videntur, spreta, exolescunt.] *Spreuit sane Augustus, qui cum audiret Æliam quendam malè de se opinari solere: Faciam, inquit, sciat Ælianus &*

Suet. Aug.
cap. l. i.

me

Plur. in
Apoph.Roder.
Sâc. H.
Part. i. 1.Lib. i. l.
lxxiii.Zonar.
Annal.

me linguam habere. *Animosè item Philippus Macedo, suadentibus amicis, maledicum hominem in exilium mitteret: Minimè sis, inquit, ne vagus & erro, apud plures de nobis malè loquatur. Plura & obuia talia exempla. sed caute tamen vos canicula: quia non omnes Augusti sunt aut Philippi. Ramirus Hispanorum rex mirè probus fuit & in moribus simplex. ob eam rem cum irrisui Aulicis esset, & dieteriis identidem peteretur, ad extremum exarsit, & undecim viros nobiles ad se vocatos, in Oscà vrbe gladio percuti iussit: addito dicto,* Nescit vulpecula cum quo ludat. Reipsà scilicet ostendit periculosum valdè, τὸν λέοντα νύτλειν, leonem vellicare.*

Plut. in
Apoph.

Roderic.
Sic. Hist.
Part. 111.

Ramirus
aliter.

* Non fa-
be la vol-
pejs, con-
quie tro-
beja.

Doctrinam nonnihil ad hunc finem

Lib. 1. Ep.
LXXIII.

promoue.] *Iure moneo. nam, ut Symmachus ait, scimus bonas artes honore nutriri, atq; hoc specimen esse florentis reip. vt disciplinarum professoribus præmia opulenta pendantur. Sed tamen voculam, Nonnihil, de industriâ addidi: quia vt tollere eas noxium; ita calidè nimis promouere. Iustinianus τὰς τυπωθείσας ἀνεκαθῆν ἐν ἐκάστῃ τῶν πόλεων διδασκλήσι τῶν ἐν αὐταῖς διδασκαλῶν ἢ λογικῶν τεχνῶν καὶ ὀπισθησῶν, ἰατροθῆκαις ἢ ἐπάρχαις ἐξέκοψε. Ἐ ἕτως τῶν ἐν τῶν πόλεσι διδασκαλείων ἐχολοκότητων ἀχρονία τῶν ἐν αὐταῖς κατευράτισε: antiquitus constitutas in quoque oppido annonas, professoribus bonarū artiū dandas, de consilio*

PAG. 81.

Litteræ pro-
mouendæ.

Sed cum
modo.

Malè, qui
tollant.

Zonar. in
Annal.

Præ

Præfæcti sui sustulit, atque ita frigentibus
 passim per oppida Scholis, rusticitas & bar-
 baria occupavit inhabitantes. *Mala hæc*
securis quam Thrax Imperator iniicit: sed illi
quoque occultè noxii, qui effusè nimis promouerūt.
Nam otium & molliem nullà re facilius aut
honestius in animos irrepere, quàm viâ hac litte-
rarum, omnino est sciendum. Atqui robur &
virtus non sunt, ubi illa. Ut catuli ad venandum
inepti, qui saltare & eiusmodi delicias docti: sic
ad virilia exercitia parum apti, ciues nimis ex-
culti. Franciscum regem Primum, & Leonem
Decimum, qui auide litteras excitârunt, in cælum
tollimus. Si propositum spectamus, merito; si fi-
niem & successum, ambigo, quia reuera alter Gal-
liam suam, alter Italiam, cultiorem amœnioremq̃
reddidit, sed unâ & molliorem. Quid bonæ spei
reliquum, ubi etiam scæmine passim in libris &
litteris? atqui eò ventum. Mihi Spartani illi
probi, qui χαρμᾶτα πρὸ ἔνεκα τῆς γενέας ἐμάν-
θρον. ἢ δ' ἀλλὰ παιδεία, πρὸς τὸ ἀρχεὸς καλῶς
ἐγένετο, καὶ καρτερεῖν πονεῖν, καὶ νικᾶν μαχόμενον:
 Litteras ad vsum saltem disciebant, reliqua
 omnis disciplina erat vt pulchrè parèrent,
 vt labores perferrent, vt in pugna vincerēt.
 Et à Principe meo in suis ciuibus id seruari, sua-
 deam valde. Non nimis, non omnes, studiis se
 applicent: sed Nobilitas tamen maxime: quia
 paures valore decet consilio, populo super-
 uacanea est calliditas.

*Malè, qui
nimis vul-
gant.*

*Virtus re-
soluitur.*

*Vsurpanda
ad vsum.*

*Et in primis
à Nobili-
bus.*

*Plutarch.
in Ly-
curg.*

*Sallust.
ad Cæs.*

Lib. 11

Odyss

IUSTI LIPS I

AD III. LIB.

POLITICORVM

NOTÆ.

IN CAP. I.

De Prudentiæ necessitate.

VLLVM animal morosius, PAG. 84.
 nullum maiori arte tractã-
 dum.] *Inde Liuianum hoc ef-* Difficile,
fatum: Excellentibus ingeniis gubernare.
 citiùs defuerit ars, quã ciuem

Lib. II.

regant, quàm quã hostem superent.

Mens vna sapiens plurium vincit PAG. 81.
 manus.] *Hoc Ulysses ille apud sapientissimum*
vatem voluit, cum Mineruam (id est Pruden-
tiam) sic affatur:

Odyss. N.

Αἰκέ μοι ὡς μεμῆα Ἰθάκης γλαυκῶπι,
 καί με προσήοισιν ἐγὼν ἀνδρασι μαχοίμεν
 Σὺ δὲ θεῖα, πάντῃα θεὰ, ὅτε μοι πρόφρασ' ἐπα-
 ρήγοις:

Atqui ego, si mihi sic adstas cælia diua,
 Vel tercentum contra homines concur-
 rere pugnâ

Ausim, te fretus comite, ô dea, & ad-
 intrice.

IN

IN CAP. II.

De duplici Prudentiâ.

PAG. 87.

Viri celebres
& sapientes
in domo
Principis, de-
cōri.

Princeps sapiens, sapientium com-
mercio.] *Cominens*: Nullum maius indi-
cium bonæ mentis Princeps potest osten-
dere, quàm vt adiungat sibi & familiariter
vtatur viros virtute & famâ celebres. Nam
omnes statim iudicabunt eum talem esse,
quales ij qui apud illum. *Hoc sine utile, non
tantum in consilio, sed etiam in contubernio
quosdam habere, insigni tranquillitate vitæ,
nullis reip. negotiis permixtos. Nam aliena
hæc fama valde ad tuam famam. Ita Alexandro
Callisthenem, Scipioni Panætium & Polybium,
Augusto Arcum & Atheodorum, aliis alios
adbasisse scimus, priuatim magis ornamenta
quàm publicè adiumenta.*

Capite
XXXIII.

Tac. IV.
Ann.

IN CAP. III.

De Adiutoribus Principis.

PAG. 89.

A pueris
quidã for-
mandi ad
reip.

SEd quí parabis? iudicij hæc res est.]
Simò res etiam aliqua *Industria*. Nam iam
antè preparari quidam possunt, vt siant apti.
Turcarum Princeps à pueritiâ instituit, pacis aut
belli futuros administròs. & *Germanorum* pro-
ceres *Alumnos* quosdam (ita appellant) suo
sumptu educant, in eundem usum. Quid si imi-
tetur Princeps, & selecta quedam ingenia à te-
neris formari curet ad res *Ciuiles*? laudem. Apud
Macedonũ quid seruatum, *Q. Curtij* verbis di-
cam. Mos erat Principibus *Macedonũ*,
adultos liberos regibus tradere, ad munia
haud

Macedonũ
rius.

Lib. 11 x.

Proter
cap. x

Cap. x

haud multum seruilibus ministerijs abhorrentia. Excubabant seruatis noctiū vicibus proximi foribus eius ædis, in quā rex acquiescebat. Ij actos ab agasonibus equos, cū rex ascensurus esset, admouebant: comitabanturq; & venantem, & in præliis, omnibus artibus studiorū liberaliū exculiti. Præcipuus honos habebatur, quòd licebat sedentibus vesce cū rege. Castigandi eos verberibus, nullius potestas præter ipsum erat. Hæc cohors, velut Seminarium Ducum Præfeſtorumq; apud Macedonas fuit. hinc habuere posteri reges, quorum stirpi post multas ætates Romani opes ademerunt.

IN CAP. IV.

De Consiliariis.

OPTIMUM quemque fidelissimum
 puta.] *Rex Salomon (cuius scripta diuine humanæq; Sapientia plenissima, uti & Syrachide, vnicè tibi commendo.) paucis verbis: Consilia impiorum fraudulenta. Excludo autem ab hac probitate etiam eos, qui rem suā priuatim malè gesserunt, conturbatores aut decoctores. Basilius Imp. ad filium. Συμβάλοις ἢ ῥῶ τοῖς καλῶς ἀεὶ τῶ οἰκείων βελῶμένοις ἔ διοικήσιν, ἀλλὰ μὴ τοῖς κακῶς ἐξ ἀβελίας τὰ ἑαυτῶν οἰκονομήσιν. ὁ γὰρ κακῶς ἀεὶ τὰ οἰκεία διατεθεῖς, ἠδ' ἔποτε καλῶς βελῶσῃ ἀεὶ τῶ ἀλλοτρίων: Consiliariis vtere iis, qui rebus propriis benè consuluerunt, rectèq; eas administrarunt, non autem qui per imprudentiam malè. Nam qui*

PAG 90.

Salomonia scripta plene diuina.

Decoctores non apti ad Consilia.

Prouerb.
cap. xii.

Cap. xii.

b. 11x.

fuis rebus malè prospexerit, nunquam ille bene consuluerit alienis.

PAG. 91.

Consiliarij linguarum periti sint.

Morum animorumque prouinciæ gnaros.] Etiam lingua : si tamen sermo diuersus, in locis qui tibi parent. Nam isti qui per interpretem accipiunt omnia aut reddunt, nec tam grati nec tam idonei ad agendum. ac multa necessario eos fallunt.

Non exteros temerè, non aduenas.]

Consiliarij exteri mali.

Notæ Princeps. nam hic peccamus. Vt vulgò remedia quedam ab Afris aut Indis petita aestimamus : sic plerumque externa ingenia preferuntur internis. At non oportet. Primum, quia ab hac re turba. Indigena haud facillè cõcoquunt, in suâ rep. plus aliquid credi aut tribui alienis. Inde linor, questus, & auersio quedam animorum. Secundo, quia raro illi, morum, ingeniorum, & totius reip. periti. Plato autem breuiter & rectè dixit : Εἰδὲ τὸ αἰεὶ ἐπείκει ἢ συμβουλίη : Consilium eius est, qui rei cuiusq; peritus. Quod idem alibi diffusius : αἰεὶ πάντες μία ἀρχὴ τοῖς μέλλουσιν καλῶς βουλεύεσθαι, εἰδέναι αἰεὶ ἢ ἂν ἢ ἢ βουλή, ἢ ἅπαντες ἀμάρτυρον ἀνάγκη : In omni re consulendi principium, nosse id de quo cõsiliu institutum : aut totâ viâ aberrare necessum est.

Turbant statum.

Imperii eius sunt.

Alcib. 1.

In Phædro.

Epist.

vii. P. cap. 1.

Cic. I. Senec.

Non amant eum aut curant.

Tertio, quia etiamsi iis peritia, vix tamen affectus aut fides. Qui potest in alienam rempublicam ? in quâ semper illud cogitent : Mihi istic nec fertur, nec metitur. Itaque ad commodum suum, aut arbitrium Principis, videbis pleraque ab iis referri. Quarto & ultimo, quia usu compertum consi

Plaut. Epidic.

Iuncu pud S

consilia externa ferè esse infausta. Alexander ma-
 lè audire coepit, cum Persas audiit: Romani labi,
 cum Gracos & exteros: noster Carolus Audax,
 (ne plura cumulem) cui ruinam suam nisi Cam-
 pobacchio debet? Effatum hoc habe: Ut in quam
 domum vespillones veniunt, signum est funeris: sic
 reip. labentis, ad quam fulciendam adhibentur pe-
 regrini. Quod tamen ita intellego, si multi. nam ut
 vnus aut alter interdum, fide aut ingenio valdè
 cognitus, haud pertinaciter damnem.

Infelices
sunt.

Ruit respu-
blica, quam
ij sustinent.

Item Senes.] Qui tales non annis magis,
 quàm moribus. Nam in quibusdam, ut ait Se-
 neca, non pueritia, sed, quod est grauius,
 puerilitas remanet.

PAG. 91.

Epist. 1 v.

Senes à mo-
ribus quo-
que astu-
mandi.

Consilia senum, hastas iuuenum ef-
 fe.] Pindari dictum est, uti è Plynarchi Lycurgo
 videbis. cui hoc Aristotelaum velut interpreta-
 mentum adde: ἢ μὲν δῶταμιν ἐν νεωτέροις, ἢ δὲ
 φρόνησις ἐν παροχύτεροις ἐστὶ: Vires in iuueni-
 bus, Prudentia est in senibus. Iuuenes autem
 non solum à consiliis, sed omnino à rep. amouendi,
 causâ duplici. Primum, quia Temeritas & calor
 in iis. Atqui cum ad gubernacula reip. tem-
 merarij atque audaces homines accedunt,
 maxima ac miserrima naufragia fiunt. Dein-
 de, quia non cadit in aetatem eam Auctoritas: que
 tamè ad iubendum suadendumq;, plurimum va-
 let. Opinio saepe de aliquo, plebem magis mouet,
 quàm res aut ratio ipsa. Solon igitur iure vetuit
 ἢ σφόδρα νέον μὴτε ἀρχεῖν, μὴτε ξυμβελθεῖν, εἰ καὶ
 ἀεὶ αἰ δοκοῖσι γνώμης ἔχειν: valdè iuuenè neq;

Iuuenes in-
epti ad rep.

Causâ unâ.

Causâ al-
trâ.

Solō eos ovis-
sine arceat.

vii. Polit.
cap. 1 x.

Cic. De
Senect.

Iuncus a-
pud Stob.

magistratū gerere, neque consulere, etiam si optimè à mente constitutus esse videretur.

*Annales leges utilis-
sima.*

Rei etiam Romana grande olim fulcrum, Annariae leges: quas malè amissas bonus sapiensque Princeps reuocabit.

P A G. 91.

*Felices vix
sapiunt.*

Fortunâ variâ exercitos.] Nam qui adsiduè in rebus prosperis & latis, quid sapiat? Non temerè aduersa casuum reputat, quem

Liu. xxx,

*Magis qui
aliquando
adfluat.*

Fortuna nunquam decepit. At qui aliam eam expertus est, magis ille ad Modestiam factus & Cautionem, præcipuas Prudentiæ partes. Pindarus rectè:

— ὁ πονηρὸς ἢ νόσος,

καὶ ἀπομάθειεν ὀψή:

— Qui mente laborauit,

Prudentiam inde aufert.

Tacitus item de Caractaco, Quem multa ambigua, multa prospera extulerāt, vt cæteros Britannorū Imperatores præmineret. Annibal de se, ad Antiochum: Hæc suadeo. qui vt non omnis peritissimus sum belli, cum Romanis certè bellare bonis malisq; meis didici.

Ann. xii.

Liu. xxxv.

*Principes ta-
les, optimi.*

*Carolus V.
Sapiens.*

Nec solum Consiliarij, sed ipsi Principes optimi & prudentissimi, qui aliquando in aduersâ sorte. Carolus v. Galliarum rex mirâ sapientiâ fuit, atque ad eò cognomen id etiâ tulit: sed quem Fortuna à teneris annis magis iactauit? Patrem suum Iohannem capi abduciq; vidit, & regnum penè totū occupari ab Anglis. Ludouicus xi. planè callidus. sed ille quoque nonne per annos sex à patre & patriâ profugus, apud Philippū Ducem Burgun

*Ludouicus
xi. callidus.*

Burgun

Burgundia egit, quid nisi exsul? Emanuel Allobrogū nuper Princeps, in eadem hac classe. Verissimum igitur Græcorum verbum: * Εξ ὧν ἐταδεις, ἐμαδεις: & Miseria Prudentia bona mater.

Emanuel
cautus.

* A quibus lætus, ab his doctus.

PAG. 92.

Nimis ingeniosi, mali suasores.

Quod satis sit, acutos.] Profecto mali & inepti, qui nimis. Disputare & sermocinari magis, quam suadere possunt: & tēpus sæpe terunt, milium, quod dicitur, terebrando. Tu scito, caput omne consilij esse, non in acumine, aut sermonum rationumq; copiâ, sed in directâ quâdam iudicij normâ. Ea autem plerumque his acriculis abest. Machiavelum vide, quid eo acutius? at parū bonus aut felix ille Casari Borgia Consiliarius, quidquid excuset se & fatum accuset. Vide Clementem VII. Pontificem. mirâ ei ingenij vim omnes tribuunt: sed in actionibus consiliisq; quàm infelix, Roma scit & nunc etiâ dolet. In populis ipsis hoc notabis. Quis nescit Athenienses ante Spartanos, Florentinos ante Venetos, ingenio & acrimoniâ fuisse? melius tamen constantiusq; hos remp. suam direxisse omnes videmus. Causse huius rei tres.

Exempla.

Rationes itē
tres.

Prima, quam in Textu libaui. quòd velocia ista ingenia semper mouent aliquid, & nec quieta, quieta sinunt. Altera, quòd in multiplici inuentione & rationum copiâ plerumque natant, & agrè expediunt aliquid cui insistant. Tertia, quòd ea sibi proponunt, quæ non sunt, non erunt; & mentem consiliisq; aduersarij astimant à subtili suâ mente. Atqui ille sæpe stripes, nec quidquam tutius (obiter moneo) quàm de consiliis eius, ex ipsius indole moribusq; iudicare, aut eorū qui apud illum

An litterati apti ad Consilia?

Per se, non nimis.

Benè, si doctibus aliis mixti.

Laudatio vera doctri- na.

magni. Sed aliquis hîc querat. Quid ergo? sub-
 les quoniam damnas, etiâ mne litteratos? Haud
 prorsus. ego verò libenter eos in Consilium admit-
 to, sed qui non sint hoc tantum. Nam qui solâ &
 nudâ istâ cognitione litterarum se iactant, valdè
 repello. Constantius Imperator Constantini F. me
 quidem iudice, valdè hîc peccauit: qui, ut ait
 Zonaras, μὴ δέειν τῆ γενεσίᾳ σωτέταξεν, ὅς παυδέας
 μὴ μετείδιχεν, ἐδὲ ἠσκηθεὶς πρὸς τὸ λέγειν, καὶ ἠδὲ
 γράφειν ἐμμέτρως τὲ καὶ πεζῶς: neminem in Se-
 natum allêgit, nisi eruditum, quiq̄ue se ad
 dicendum exercuisset, & sciret scribere vin-
 ctâ oratione & solutâ. Nimis tribuit nostro
 generi: nec vel doctissimi semper ad remp. apti.
 Necessum est adsint alia illa dotes, de quibus in
 hoc Capite monemus. Quas si adferunt: ô magnos
 tunc, & Principi optandos! Nam desiderabilis
 eruditio litterarum, quæ naturam laudabi-
 lem eximiè reddit ornatam. Ibi prudens in-
 uenit, vnde sapienter fiat: ibi bellator repo-
 rit, vnde animi virtute roboretur: inde Prin-
 ceptis accipit, quemadmodum populos sub
 æqualitate cõponat. Nec aliqua in mundo
 potest esse fortuna, quâ litterarum non au-
 geat gloriosa notitia. De his talibus ipsâ Sa-
 pientia loquitur: Ego Sapièntia habito in con-
 silio, & eruditis intersum cogitationibus.

In Con-
stant.

Cassiod.
Var. lib. x.
Ep. 111.

Proverb.
11 x.

IN CAP. V.

De Ratione consulendi.

PAG. 93.

CONSILIORVM gubernaculum,
 Lex diuina.] Appâret ergo meritò Cõsiliis
 inter

Hist.

Ep. Lx
totâ.

Ecc
c. xxx

interesse debere viros Sacros religiososq; : id est, legis eius peritos. Tamen alij abnuunt, & indecoram atque inutilem censent hanc mixturam. Niciphorus Gregoras inter hos videtur. Οὐ γὰρ, inquit, θεωρία πολιτική καὶ πράξις πολιτική, ὡς τὰ πολλὰ, σμικρὰν ἀποφύκασι. Non enim spiritualis contemplatio, & Civilis administratio, vt plurimum, inter se iunguntur, Et Synesius Cyrenensis Episcopus multo apertius: Πολιτικὴν ἀρετὴν ἰερωσύνη συνάπειν, τὸ κλέδειν τὰ ἐστὶ ἀσύγκλωσα: Ciuilem virtutem iungere cum sacerdotio velle, est miscere omnino non miscenda. Ac plura & diffusè in eam rem ibi scribit. Quid ergo nos? cum veniâ sic censemus. Interesse eos posse, imò & debere: sed rarerentunc videlicet, cum de rebus planè seriis grauibsq; agitur, & que tangunt vniuersum statum. Nam tunc sanè quidni audiantur? siue vt robur & auctoritatem bona sententia adferant, siue vt reprimant coercerantq; in aliam ruentes. Nam quamquam illi rerum Ciuilium propriè non periti: tamen saepe etiam in istis saluberrimè consulunt, & Syrachides non falsò scripsit: Anima viri sancti enunciat aliquando vera, quàm septem circumspectores sedentes in excelso. At semper tamen eos & adsiduè, etiam rebus consiliisque minoribus adhiberi non probem: nec id mihi aut ex illorum videatur, aut publico vsu. Districti videlicet terrenis curis, cœlestia illa deserent; nec terrena ipsa (quippe aliud illorum munus) satis commodè aut decorè administrabunt.

An Sacerdotes in Cōsiliū

Hist. 111.

Ep. LXVII.
totā.

Interdura
utiliter esse.

Eccles.
c. XXXVII.

Viri sancti
supra Præsidentes saepe
sapiunt.

Liberi & veraces consiliarij esse debent.

Rara ea virtus.

Adulatio regnat.

Temperanda tamen libertas.

Mutatio in consilijs turpi.

Caroli V. scimus.

Fas aliquando mutare consilia.

Libertatem secundò.] *Magnum in Consiliario atq; utile munus, ut libera ei lingua. Solon olim rectè: Συμβούλοι μὴ τὰ ἴδιαι, ἀλλὰ τὰ κάλλιαι:* Consule non quæ suauissima, sed quæ optima sint. Sic oportet. nam rara hæc nimis in *Aulis Principum virtus: & vis scire cuius rei inopiã laborãt magna fastigia? quid omnia possidentibus desit? ille qui verum dicat. Certamen plerumque adulationis est: & dant se non magno alicui solum, sed his qui magni apud magnum. Placentini aut Laudenses ferè hoc totum genus, pauci Veronenses. Inter hos tu esto: & scito liberè te semper cum Rege loqui posse, sed non de Rege. Cum modestiã tamen: ad quam Hephæstion ille tibi præit apud Curtium: Libertatis quoq; in admonendo (Alexandrum) non alius ius habebat: quod tamen ita vsurpabat, ut magis à rege permissum, quàm vindicatum ab eo videretur.*

Tertiò Constantiam.] *Turpis enim & fæda illa vacillatio sententiã mutantium, & certum signum non certæ mentis. Idq; cum singulis Consiliariis, tum magis Consiliis, vitandum. ne audiant illud, quod Carolus V. Imp. facerè conijcere in Germanorum conuentus solet. quos assimilabat viperis: quia (aciebat) ut istæ matres suas tollunt; sic illorum posteriora decreta, priora.*

At non Rigorem.] *Consilia enim ad euentus & tempora accommodanda & sepe inflectenda sunt: atque, ut Plato ait, γὰρ ὡσαύτῃ ἐν αἰῶσι κέκων, πρὸς τὰ πεπρωμένα τίδεσθαι τὰ αὐτῆ πρᾶγ*

Laërt. in Solone.

Sen. vi. De Benef. cap. xxx.

v. D. nef. xxv.

Lib. De r. Alex.

De Rep. lib. x.

παράγματα, ὅππῃ ὁ λόγος ἐρεῖ βέλτις ἂν ἔχειν, ἀλλὰ μὴ προσσιλαίαντας, καθάπερ παῖδας, ἐχομένους ἔπι πληγῶν, ἐν τῷ βοᾶν διατρέχειν: oportet, tanquam in talorū iactu, ad id quod ceciderit res suas aptare, quocumque modo ratio id optimum esse dixerit. non autē, quasi pueros, ipsos quoq; cadentes, firmiter eam rem tenere in quā impegis, & clamando quiritandoq; tempus consumere. *Consilia ergo noua pro rebus nouis, aut ubi priora improsp̄ra.*

Sed cum causā.

Arte enim & flexu quodam opus *sæpe.*] *Seneca appositē:* Huc illuc frænis leniter motis flectendus est animus, paucis sui rector optimus. *Plerique enim rectorum rectorē alio egent, etsi palam habere eum spernunt. Callisthenes hic offendit, qui præter monita magni sui Doctoris, nimis apud Alexandrūm abscessus & asper. Quæ debebat dicebat, sed non quomodo debebat. Arriani caute sententiæ ego accedo: καὶ τῶν ἐγὼ ὄρα ἐς ὑβριν ἢ Ἀλεξάνδρου, ἔς ἐς σκαρότητα ἢ Καλλισθένης φέροντα, ἕδεν ὑδάμην ἐπαινω· ἀλλὰ τὸ καθ' αὐτόν γε κοσμίως τίθεισθ' ἐξαρκεῖν φημι, αὔξοντα (ὡς ἀνυσὸν) τὰ βασιλείας παράγματα, ὅτω τις ζυεῖναι καὶ ἀπιξίωσεν. ἐκὼν ἀπεικότως δὲ ἀπειχθείας ἡγείσθ' Ἀλεξάνδρῳ Καλλισθένει τίθειμαί, ὅππῃ τῇ ἀκαίρῳ τε παρήρησις, καὶ ὑπερόγκῳ ἀβελτηρία:* Ego verò nihil eorū, quæ vel ad Alexandri iniuriam, vel ad Callisthenis morositatem pertinent, laudauerim. Sed illud aio & statuo, sufficere vt seipsū modestè habeat geratq; & Regis, quoad fieri potest, negotia

PAG. 95.

Reges leniter regendi.

Callisthenes praefatus.

v. De Benef. cap. xxv.

Lib. i v. De reb. Alex.

promoueat is, quicumque adesse & seruire illi in animum semel induxit. Nec immeritò grauem fuisse Alexandro Callisthenem, tum ob intempestiuam libertatem, tum ob superbam stultitiam.

P A G. 95.

Regibus nõ
frustrà ob-
mittendum.

Quoties necessitas ingrueret, prudenter moderans.] *Praclarum huius Pisonis exemplum, atque omnino imitandum. Plato ad Dionis propinquos: ταντὸν ὃ καὶ πρὸς πόλεως αὐτῆ διανομήδουον καὶ ζωῆ τ' ἔμφρονα. λέγειν μὲν, εἰ μὴ καλῶς αὐτῷ φαίνοιτο πολιτεύεσθαι, εἰ μέλλοι μήτε μεταξὺς ἐρεῖν, μήτε δοποθανεῖσθαι λέγων: Hoc eodem animo erga patriam suam affectum, viuere prudentem virum oportet. Dicere quidem, siquid non rectè administrari ei videatur: sed eâ lege, si futurum putet vt neque frustrà dicat, neque dicendo vitæ periculum incurrat. Quod tamen ita verum, nisi rex aut regnum pericliuetur. Nam tunc nullum discrimen bonum consiliarium teneat, quin clamet. Themistocles ille exemplo, qui olim ad Lacedæmonium: Feri, sed tamen audi.*

Epist. vii.

Plut. in
Themist.

Consil'arij
acuti sunt.

Quintò Silentium.] *Omnino seruandum in Consilio, quod vim habere vis aut vsum. Et seruandum etiam tuâ consulentis causâ. quia arduum nimis est, meruisse Principis secretū, vbi siquid cognoscitur, prodi vel ab alio formidatur. Alexander cum arcanas quasdam litteras Hephæstioni legisset, detractū annulū ori eius admonit. quisque sibi id factū putet, & simul in Consilium lectus est, os sibi clausum à Principe signa*

Cassiod.
II x. Var.
Ep. x.

Lib. 2

Vale
cap.

Liu.

Ex
xxxv

An
xlv

signatumq̄. Persas cogita: apud quos, ait Am- Sicut apud Persas.
 Lib. XXI. mianus, nemo consiliorū est conscius, præ-
 ter optimates taciturnos & fidos, apud
 quos Silentij quoque colitur numē. *Etiā*
 Romanos. quorum Curia, in tanto numero Sena- Sicut apud Romanos.
 torum, silentio sic vndique clausa; ut non dicam
 Valer. I. I. vnum, sed neminem audisse crederes, quod
 cap. II. tam multorum auribus fuerat commissum.
 Notabile illud de Eumene rege: qui cum Romam
 venisset, & regem Persen in Senatu accusasset, ac
 Liū. XLII. de toto bello cum Patribus deliberasset: in præsen-
 tiā nihil, præterquam fuisse in Curia regem,
 scire quisquā potuit. bello deniq; perfecto,
 quæq; dicta ab rege, quæq; responsa essent,
 emanauēre. *Mira & diuturna silentij fides.*

IN CAP. VI.

Vitanda Consiliariis.

ADVERSUS peritos, peruicaces.] PAG. 96
Turpe. & est aliquis, etiam vbi iuste refragari,
refragandi modus. Demosthenes merito
Spartanorum institutū laudat, quod tale. Ferunt,
inquit, apud eos dum decernitur, quemque
sententiam suā liberè promere: sed vbi de-
cretum est, eadē laudare omnes, & adiuto-
res esse etiam illos qui contrā dixerant.

Discordia inter consuasores.] PAG. 97
Discordia i
Consilii ma
la.
Discordia semper, non aliter quàm si remiges & nauta
digladiantur in vnâ aliquâ nauī. Tacitus notat:
Iulius Classicianus Suetonio discors, bonū
publicū priuatis simultatibus impediēbat.
Et sepe ita euenit, vbi inter collegas emulationes.

Quid

Annal.
 XIV.

Exord.
 XXXIX.

in
 list.

Mod.
 Var.

Ad limen
iuria po-
nenda.

Quid remediū? ut aut ponantur ea, aut certe
seponantur. Aristidis exemplo: qui Themistocli
valde aduersus, cum tamen unā in legationem
missi essent, & ad portam Urbis venissent: Visne
ô Themistocle, inquit, inimicitias paullisper
hîc deponamus, recepturi eas cum redierim-
us? Sciebat scilicet rem communem, sine com-
munionem animorum, nunquā recte administrari.

Plur.

P A G. 97.

Auaritia
incenda.

Auaritia, siue rei suæ studium.] Ab
pestis! Nullum enim est officium tam san-
ctum atque sollemne, quod non auaritia
comminuere ac violare soleat. Cauenda illa,
& omnes ad eam causse. Ideo prouidè illi populi:
quibus legē fuisse Aristoteles ait, ut qui agros
limitaneos hostibus haberent, nō admitte-
rentur ad Consilia belli gerendi, quasi ob
priuatæ rei aspectū suadere minùs cōmodè
possent. Nec Principi remediū hîc aliud, quàm
ut ne naturā tales eligat: & item ut prolixè cum
electis agat, atque omnia à se expectent.

Cic. pro
Quinct.

Polit. vii.
cap. x.

P A G. 98.

Mercatores
in apti ad
consilia.
Causse.

Lex Thebanis, quæ vetuit.] Videntur
remouendi à reipub. administratione mercatores,
causâ non unâ. Primum, quia consuetudine &
inclinatione auari: ideoq; facile publicam rem, in
suam vertant. Secundo, quia parum magnanimi
aut splendidi: atque, ut Aristotelis verba usurpè,
ἀγαθὸς ὁ τοῖσιν βίος, & ἀπὸς ἀπειρῶν ὑπερβα-
νός: parum generosa hæc ratio vitæ, & vir-
tuti aduersa. Tertio denique, quia in publicâ
personâ Auctoritatē id minuit: & ut Liuius ait,
quæstus omnis indecōrus Patrib. est visus.

vii. Polit.
cap. 1 x.

Lib. xxi.

Ab

In Sc
ne.

Liui.

Ad
Græc.

Lib.

Ab hac sententiâ fateor me stare, præsertim in Regno. Vbi tamen aut rara nobilitas, aut plerique honestiorem amplexantur id genus vitæ: non nimis eos repellam. & scio Venetos, Florentinos, Genuates, Batauos sic vsitasse, haud magno suo malo. Quinetiam olim dignitatē mercaturæ fuisse, Plutarchus tradidit: vt, quæ commoda ex regionibus barbaris afferret, amicitias cum dynastis conciliaret, & ad multarum rerum peritiam conferret. Nota Princeps. & hoc genere hominum cum fructu sepe utere, siue ad explorandum, siue ad ingressum & aditum aliquem apud longinquos & ignotos faciendum. Nonne hoc Lusitanis regibus limen ad Orientis regna & primus gradus?

Interdū ta-
men admit-
tendi.

Vsus eorum
Principi.

In Solo-
ne.

IN CAP. VII.

Impedimenta boni consilij.

FIDUCIA.] Noxia valdè in consiliis, quia suas alienasq; vires parùm librat, & euentus omnes aptat ad sua vota. Principes eadem sepe fallit, qui naturâ magni, libenter audiunt hos magnanimos, & spem magis ipsam, quàm spei causam intuentur. Arcenda, videndumq; semper ne illud audiamus: ὄπιν ἐσφάχθαι, δ' ἐπεὶ Πρὶνquam occideris, excoriaris. Polybii sanum hîc dogma, iubentis: μηδέποτε βελδ' εὐδὲ καὶ ἢ μέλλοντος, ὡς ἡδὴ γεγονότος, μηδὲ προκατελπίζειν βεβαιημένους ὑπὲρ ὧν ἀμὴν ἐνδεχόμενον εἶναι ἄλλως γίνεσθαι, νέμειν ἢ μεεῖδα τῶν προαδόμενων, πανταχῆ μὴ ἀνθρώπους ὄντας, μάλις αὖ ἐν τοῖς πολεμικοῖς: Nunquã de futuris rebus, tanquã

PAG. 98.

Perfidentes,
noxy.

Cum metu
consultandū

Liu. xxii.

Adag.
Græcor.

Lib. 11.

iam

iam factis, deliberare; neque præfidere constanter in iis quæ aliter euenire possunt: sed partem aliquam inopinato euentui relinquere, cum vbique homines simus, maxime verò in rebus bellicis.

P A G. 98.

Cum sapientiâ non commiscetur.]

Imperiti ple-
rius flo-
lidi.

Non hercules, cum sit Imperitia ipsa proles. Thu-

Lib. 11.

cydides: *Ἀμαθία μὲν ἑρῶτος, λογισμὸς ἢ οὐκ ὄντων φέ-
ρη: Inscitia Fiduciam, Prudentia Cunctatio-*
nem gignit. *sue ut Hieronymus transtulit: Im-*
peritia Confidentiam, Eruditio Timorem

Epist. ad
Euagr.

Aut adu-
latores.

creat. Cui apud reges Adulatio etiã sepe mixta:
dum auribus illorũ seruiunt, & tam magnos va-
lidosq; eos faciunt, quàm videri volunt. Talis Mi-
nio ille apud Antiochum: qui ignarus omnium

Liu. xxxv.

externorum, viresque æstimans regis ex re-
bus in Asiã Syriaq; gestis, temere eum impulit
ad Romanum bellum. Accessit eiusdem ingenij
nescio quis Alexander Acarnan, qui tanquam
non vtrum bellandum necne esset, consule-
retur, sed vbi & quâ ratione bellum gerere-
tur, victoriã se haud dubiam animo propo-
nere affirmabat. O pestilens genus, præsertim
vbi Princeps ipse ad typhum & fastum inclinat!

Ibidem.

Consilia calida & audacia.]

Quatenus
cõsilia
ta aut fe-
lia, vtilia?

Quæ tamen
haud semper improba, ne erres. In communi qui-
dem administratione rerum valde damnanda:
at in nouo aliquo aut subito discrimine, utiliter
& necessario sepe adhibenda. Doctõr noster regu-
lam hanc suggerit: Cunctatione nõ opus, vbi
perniciosior sit quies quã temeritas. Imò ab

Tacit. 1.
Hist.

eodem

111. F

Ibide

Lib. v

Sen.

XXI

111. Hist. e.
Ibidem.

Demisces: Inter ancipitia, deterrimū esse, media sequi. *Observa*. quia plerique hīc peccant, & in rebus afflictis, ut idem loquitur, nec prouident satis, nec audent.

Rebus extremis, media spernenda.

Lib. vii.

Celeritas, infamis naufragiis.] Pulchre Artabanus apud Herodotum. Ἐπερχθῶναι μὲν νῦν πᾶν πρῆγμα τικτῆ σφάλματᾶ· ἐν τῷ ζῆμῳ μεγάλα φιλέουσι γίνεσθαι· ἐν ᾧ πᾶ ὀπιχεῖν ἔνεστι ἀγαθὰ, εἰ μὴ πρῆγυτικά δοκίοντᾶ ἐστῆ, ἀλλ' ἀνὰ χρόνον ἄροι τις ἂν: Festinare quoduis negotium, gignit errores: vnde maxima detrimenta exoriri solent. At in cunctando bona insunt, quæ si non statim talia videantur, tamen in tempore bona quis esse reperiat.

PAG. 99.

Consulta oportet exsequi festinanter.] Velleius M. Agrippæ hanc laudem tribuit, Vir, inquit, labore, vigiliâ, periculo inuictus, & per omnia extra dilationes positus, consultisque facta coniungens.

PAG. 101.

IN CAP. IIX.

EGO hīc sisto Lector, & sunt mihi caussa. Aliās, ut spero, perficiam: si nō, tu per te hæc talia enota & adiunge. nam specimen hīc & exemplū vides. Sed Textum nostrum imprimis scrutare. nam, ut ille inquit, leuium metallorum fructus in summo est: illa opulētissima sunt, quorum in alto latet vena, assidue pleniūs responsura fodienti.

Sen. Ep. XXIII.

FINIS.

P
In
ru
lia

A
la

217

LUGDVNI,
EXCVDEBAT GVICHARDVS
IVLLIERON anno 1594.

Baspar

Quam
quaten
cofilia
ta aut fi
na, utilia?

lam
pernic

ar

